

TIMBRO

Vad vill oppositionen med kulturpolitiken?

Lars Anders Johansson

TIMBRO • Juni 2014

Om författaren

LARS ANDERS JOHANSSON är idéhistoriker och journalist med bakgrund på Sveriges Television och TV4. Han är författare till boken *Hatets och illviljans kolportörer : om mediebilden av näringslivets opinionsbildning 1970–2012* (Timbro 2012) och ansvarar för kulturfrågor vid Timbro.

© Författaren och Timbro 2014

ISBN: 978-91-87709-42-5

www.timbro.se

info@timbro.se

Innehåll

Sammanfattning · 4

Inledning · 6

Svenskarna och kulturpolitiken · 9

Vad vill Socialdemokraterna med kulturpolitiken? · 10

INTERVJU: GUNILLA CARLSSON (S), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 16

Vad vill Vänsterpartiet med kulturpolitiken? · 22

INTERVJU: LARS OHLY (V), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 26

Vad vill Miljöpartiet med kulturpolitiken? · 34

INTERVJU: TINA EHN (MP), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 36

Vad vill Sverigedemokraterna med kulturpolitiken? · 43

INTERVJU: ARON EMILSSON (SD), KULTURPOLITISK TALESPERSON · 49

Analys och slutsatser · 56

Referenser · 59

INTERVJUER · 59

OPINIONSUNDERSÖKNINGAR · 59

LITTERATUR · 59

ELEKTRONISKT MATERIAL · 60

Sammanfattning

Denna rapport är en fortsättning på rapporten *Vad vill Alliansen med kulturpolitiken?*² som publicerades den 19 mars 2014. Med samma metod – djupintervjuer med de kulturpolitiska talespersonerna – granskas här vad oppositionspartierna vill med kulturpolitiken, vad som skiljer dem från Alliansen, vad som skiljer de fyra oppositionspartierna åt och vad som skulle komma att förändras inom kulturpolitiken vid ett eventuellt maktskifte i höst. En opinionsmätning bland allmänheten som har gjorts inför rapporten har undersökt hur allmänhetens förtroende för de respektive partiernas kulturpolitik ser ut.

Socialdemokraterna är det parti som mer än något annat format den svenska kulturpolitiken som vi känner den i dag. Grunden lades redan på 1930-talet men merparten av det kulturpolitiska systemet fick sin form i samband med reformen 1974, vilken Socialdemokraterna i stor utsträckning lutar sig mot än i dag. Några radikala reformförslag på kulturpolitikens område presenterar Socialdemokraterna inte utan tycks nöja sig med att bjuda över regeringen avseende den statliga kulturbudgetens storlek. Merparten av Alliansens reformer säger man sig vilja behålla vid ett eventuellt maktskifte. Den stora stridsfrågan tycks vara den om entréavgifter till statliga museer, något som Alliansen återinfört men som Socialdemokraterna vill ta bort.

Vänsterpartiet är det parti vars kulturpolitik åtnjuter i särklass högst förtroende hos den svenska allmänheten, trots att aktiviteten i kulturutskottet är låg och de radikala reformförslagen i huvudsak lyser med sin frånvaro. Vänsterpartiet är dock det parti som talar mest och oftast om kultur och det är också Vänsterpartiet som har det mest ambitiösa kulturpolitiska programmet – även om denna ambitionsnivå inte motsvaras av någon hög aktivitetsgrad. Också hos Vänsterpartiet är det framförallt kulturbudgetens storlek som man vill öka. Radikalast är man i frågan om avskaffandet av upphovsrätten – en fråga som varit föremål för interna stridigheter och splittring inom partiet.

Miljöpartiet uppstod som ett enfrågeparti med fokus på miljöfrågor och har fortfarande efter tre decennier inte lyckats övertyga allmänheten på kulturpolitikens område. Kulturpolitiken tycks tydligt nedprioriterad och de dokument som finns att tillgå utgörs i huvudsak av abstraktioner och svepande formuleringar. Tina Ehn (MP) anser inte att det finns några större skillnader mellan de olika rödgröna partierna inom kulturpolitiken.

Sverigedemokraterna är det parti som sticker ut mest på kulturpolitikens område. De utgår från en annan kulturdefinition än de övriga riksdagspartierna – det antropologiska kulturbegreppet i stället för den humanistiska. För Sverigedemokraterna syftar kulturpolitiken till att främja den nationella gemenskapen snarare än att främja kulturlivets och de fria konsternas fortbestånd och utveckling. Denna hållning tar sig uttryck bland annat i en vilja till ytterligare satsningar på kulturarvet

och minskade anslag till samtidskonst och institutioner som främjar det man kallar för mångkulturen.

Sammantaget kan konstateras att de konkreta reformförslagen från oppositionspartierna är få och att den som hoppas på en genomgripande förändring av svensk kulturpolitik vid ett eventuellt maktskifte i höst med största sannolikhet kommer att bli besviken.

Inledning

Den 19 mars 2014 presenterade jag rapporten *Vad vill Alliansen med kulturpolitiken?*¹ i vilken jag bland annat intervjuat sju ledande Alliansföreträdare om deras syn på och ambitioner med kulturpolitiken. I rapporten kunde jag bland annat konstatera att den kritik som riktats mot Alliansens kulturpolitik under de två gångna mandatperioderna i stor utsträckning saknar fog.

Den vänsterkritik som velat göra gällande att regeringen Reinfeldt skulle ha genomfört något slags nyliberalt systemskifte på kulturpolitikens område får nog betraktas som ett utslag för ett ideologiskt grundat motstånd mot en moderatledd regering snarare än reaktioner på den faktiska politiken. Några omfattande nedskärningar av kulturbudgeten har det inte blivit, tvärtom har den svenska offentliga kulturbudgeten ökat både i absoluta och relativa tal gentemot tidigare S-ledda regeringar. Det skiljer också ut Sverige från de flesta andra västländer, där man har tvingats skära hårt i kulturbudgeterna i den ekonomiska krisens spår.

Därmed inte sagt att den högerkritik har fog som gått ut på att Alliansen under kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth suttit sysslösa. I själva verket har man, särskilt under den första mandatperioden, hållit ett mycket högt reformtempo. 2007 tillsatte man, för första gången på två decennier, en omfattande kulturutredning som skulle granska och utvärdera hela det svenska kulturlivet. Blotta tanken på att en moderat kulturminister skulle utvärdera kulturpolitiken väckte mycket ont blod inom de delar av kultursektorn som brukar kallas för kulturvänstern och när utredningen presenterade sitt betänkande 2009 lät kritiken inte vänta på sig.

Mattias Svensson, redaktör för det liberala samhällsmagasinet Neo, skrev följande om utredningens förslag:

*Retoriken kan låta inkluderande, men i praktiken är detta recept en våt dröm för kulturbyråkrater och kulturpolitiker. Statens och myndigheternas roll blir alltså att flyta ut över alla samhällssektorer, samtidigt som ansvaret för vad som i slutändan skapas blir lika utspritt och delat av alla "samhällets" kockar ("intressenter").*²

När regeringen presenterade sin proposition senare samma år kommenterade journalisten Anders Rydell i den socialdemokratiska tidskriften Arena:

Borgerlig kulturpolitik har inte präglats, som många förväntade sig, av ointresse. Den kan inte heller sägas ha varit oengagerad. Den borgerliga

1 Johansson (2014).

2 Svensson (2009).

*kulturpolitiken har präglats av någonting som är värre än ointresse och engagemang: otidsenlighet.*³

Sedan dess har emellertid kritiken mer eller mindre ebbat ut. Sedan den första chocken över att det var en moderat som basade över kulturdepartementet väl hade lagt sig och sedan reformerna väl börjat komma på plats fann sig det svenska kulturlivet relativt väl till rätta med de förändringar som gjordes. Den kritik som kvarstod var företrädesvis av ideologisk karaktär, från kulturutövare som ogillar den borgerliga politiken av fler skäl än just kulturpolitiska.

Mer oroande för Alliansen är dock det låga förtroende för den förda politiken som allmänheten uppvisar. Inte ens bland Alliansens egna väljare uppger fler än 4 procent att de känner mycket stort förtroende för den förda kulturpolitiken. En förklaring till detta låga förtroende torde stå att finna i den låga kännedomen om vad som faktiskt gjorts på kulturområdet. I samma undersökning som uppvisade de låga förtroendesiffrorna visar sig nämligen att mellan 80 och 84 procent av medborgarna inte ens känner till de största kulturpolitiska reformer som Alliansen har genomfört. Alliansen har uppenbarligen kommunikationsproblem.⁴

En inte alltför vild gissning skulle kunna vara att en del av problemet består i den politiska snedfördelningen bland landets kulturjournalister. I en undersökning av den svenska journalistkårens partisympatier som Kent Asp genomförde vid Göteborgs universitet 2012 visade det sig att endast 16 procent av de journalister som har kulturen som bevakningsområde sympatiserar med något av Allianspartierna.⁵

Men även från den politiska oppositionens sida har de radikala reformförslagen lyst med sin frånvaro och de flesta av Alliansens reformer har mer eller mindre tyst accepterats. Att frågan om fri entré till statliga museer varit periodens stora kulturpolitiska stridsfråga vittnar om såväl den konsensuskultur som råder på den svenska kulturpolitikens område som om oppositionens fantasilöshet inom detsamma. De förslag som presenterats har överlag haft karaktären av traditionell överbudspolitik av det slag som mer eller mindre alla politiska partier tenderar att hemfalla åt när de sitter i opposition och inte behöver ta ansvar för sina löften.

Det har med andra ord varit svårt att urskilja vad oppositionen i själva verket vill med sin kulturpolitik. Därför har jag valt att följa upp min rapport om Alliansens kulturpolitik med en motsvarande om oppositionens partisympatier. Jag har valt att studera de partier som nu sitter i riksdagen, och eftersom de inte ingår i ett officiellt samarbete på samma sätt som de fyra borgerliga Allianspartierna har jag valt att

3 Rydell (2010).

4 Opinionsmätning genomförd av Demoskop på uppdrag av Timbro 25–31 mars 2014. 1 016 svarande, vägt på kön, ålder och partisympati.

5 Asp (2012).

behandla dem fristående, oaktat eventuella förslag till regeringsarbeten. I övrigt är metoden densamma – jag har intervjuat de fyra partiernas kulturpolitiska talespersoner för att genom att låta dessa själva föra fram partiets politik ge en bild av vad man faktiskt har för mål och visioner, bortom de torra motionstexterna i kulturutskottet.

Eftersom tillvaron i opposition skiljer sig från den i regeringsställning har jag i denna rapport valt att lägga större fokus på de respektive partiernas historia och ideologiska rötter, för att få på sätt försöka spåra någon ideologisk linje.

Svenskarna och kulturpolitiken

I samband med min förra rapport lät jag opinionsmätningsföretaget Demoskop undersöka svenskarnas förtroende för och kännedom om den förda kulturpolitiken. Av materialet kunde jag bland annat dra slutsatserna att förtroendet för Alliansens kulturpolitik är lågt, till och med bland de egna väljarna, men att detta låga förtroende inte tycktes bero på missnöje med den förda politiken. Därtill var kännedomen om vad som faktiskt genomförts alldeles för låg. Mellan 80 och 84 procent av de tillfrågade hade aldrig hört talas om de stora kulturpolitiska reformer som genomförts under de gångna mandatperioderna.⁶

Inför denna rapport har jag låtit göra en motsvarande undersökning för att se dels vilka partier som har störst trovärdighet på det kulturpolitiska området, dels hur svenskarna ser på frågan om fördelningen av offentliga medel till kulturlivet. Undersökningen genomfördes 25–31 mars 2014 och omfattar ett statistiskt urval på 1 016 personer.⁷

Vad gäller frågan om vilket parti som svenskarna anser har den bästa kulturpolitiken är det två partier som sticker ut: Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. 20 procent av de tillfrågade anser att Vänsterpartiet har den bästa kulturpolitiken och 17 procent av de tillfrågade anser att Socialdemokraterna har det. Detta är avsevärt högre än Moderaterna, som kommer på tredje plats med sina 9 procent, följda av Folkpartiet med 8 procent. Vänsterpartiet är populärast bland högutbildade och låginkomsttagare, medan Socialdemokraternas kulturpolitik är populärast bland lågutbildade och medelinkomsttagare. Socialdemokraternas kulturpolitik har högst förtroende i gruppen 50 år och uppåt, medan Vänstern är starkast mellan 16 och 49 år.

På frågan om man anser att statens ekonomiska anslag till kultur borde ökas eller minskas uppger 44 procent att de borde ökas, medan endast 14 procent skulle vilja se dem minskas. 40 procent vill att de ska vara oförändrade. Bland de rödgröna väljarna vill 57 procent öka anslagen medan 34 procent vill behålla dem som de är. Endast 7 procent av de rödgröna väljarna vill se ett minskat statligt stöd till kulturen. Efter vänsterpartisterna är miljöpartiets väljare de som i högst utsträckning vill öka de offentliga medlen till kultur. Bland de sverigedemokratiska väljarna är det fler som vill minska anslagen än öka dem.⁸

6 Johansson (2014).

7 Opinionsmätning genomförd av Demoskop på uppdrag av Timbro 25–31 mars 2014. 1 016 svarande, vägt på kön, ålder och partisynpaty.

8 Ibid.

Vad vill Socialdemokraterna med kulturpolitiken?

Socialdemokraterna är det parti som mer än något annat format den svenska kulturpolitiken som vi känner den i dag. Som bland annat idéhistorikern My Klockar Linder påvisat i sin avhandling *Kulturpolitik : formeringen av en modern kategori*⁹ är kulturpolitik i den bemärkelse vi i dag känner den ett sentida fenomen. I sin moderna form växte kulturpolitiken fram under 1930-talet, för att på allvar ta form i och med 1970-talets stora reformer. Efter kulturpropositionen 1974 har förändringarna på området i huvudsak varit justeringar inom den övergripande strukturen.

Den svenska kulturpolitiken har således vuxit fram under det långvariga socialdemokratiska maktinnehavet under 1900-talet. Den svenska kulturpolitikens historia är således i mångt och mycket historien om en rad socialdemokratiska kultur- eller ecklesiastikministrar, som det hette tidigare. Den förste verkligt tongivande ecklesiastikministern var Arthur Engberg, statsråd i Per Albin Hanssons regeringar 1932–1939 och dessförinnan chefredaktör för tidningarna *Arbetet* och *Socialdemokraten*.

1934 hade Per Albin Hansson lanserat begreppen folkgemenskap, en direktöversättning av tyskans *Volksgemeinschaft*, och folkhem – ett begrepp som han lånat från den konservative statsvetaren Rudolf Kjellén men laddat med en ny innebörd. Som historikern Anders Edwardsson påpekar i sin bok *En annorlunda historia* tycks ecklesiastikminister Engberg under 1930-talet inspirerats av den tyska kulturpolitiken, och en rad av de institutioner som bildades liknar i stor utsträckning Joseph Goebbles Reichskulturkammer och dess underavdelningar, till exempel Kulturrådet, Statens konstråd och Konstnärernas Riksorganisation. Genom dessa institutioner fick 443 speciellt utvalda konstnärer tolkningsföreträdare i den statliga kulturpolitiken vad gäller till exempel inköp av konst och utdelning av anslag. En ordning som i mångt och mycket har bestått genom åren. Engberg inspirerades också av den tyska skönhetskulten och under 1930-talet genomfördes i Sverige polistillslag mot provocerande konst. Det infördes även ett importförbud av konst som inte passade in i den påbudna mallen, ett förbud som upprätthölls in på 1950-talet. Till skillnad från i Tyskland var det emellertid inte modernistisk konst som ansågs ”degenererad” och därför drabbades av importförbudet, utan sådan som ansågs kvalitetsmässigt undermålig. Engberg kom sedermera att ta avstånd från nazismen, men den kulturpolitiska modellen kom att bestå.¹⁰

Det var för övrigt inte bara misshaglig konst som blev polisären den. Under krigsåren kom den svenska regeringens undfallande attityd

9 Klockar Linder (2014).

10 Edwardsson (2009), sid 248.

gentemot Hitlertyskland och inte minst permittenttrafiken genom Sverige att uppröra många. När revykungen Karl Gerhard 1940 framförde sin antinazistiska kuplett *Den okända hästen från Troja* i revyn Gullregn förbjöds den av polisen.

Kulturpolitiken blev en viktig del i formerandet av socialdemokraternas folkhemsbygge. Sedan socialdemokratins 1917 brutit med den revolutionära delen av arbetarrörelsen blev det angeläget att forma en politisk berättelse som skulle omfatta hela befolkningen. Därför kom folkhemstanken att präglas av påtagligt nationalistiska inslag. Ännu viktigare var emellertid arbetarrörelsens bildningssträvanden. Så länge arbetarrörelsen fortfarande var en folkrörelse, det vill säga innan man kom i åtnjutande av regeringsmakten, var folkbildningsarbetet en central del av verksamheten. Genom studiecirklar, studieförbund och folkhögskolor skulle industriarbetarna höja sig till den nivå av bildning och kultur som tidigare endast varit förbehållet ett privilegierat fåtal. I och med att det socialdemokratiska maktinnehavet konsoliderades kom emellertid folkrörelserna att inkorporeras i den växande välfärdsstaten, och snart blev det svårt att urskilja vad som var arbetarrörelsen och vad som var statsapparaten.

Genom folkbildningsrörelsen steg oväntade talanger fram ur folkdjupet, bland annat den generation av arbetarförfattare som framträdde kring förra sekelskiftet – såsom Harry och Moa Martinsson, Dan Andersson, Eyvind Johnson, Vilhelm Moberg och många fler som alltjämt räknas som några av den svenska litteraturhistoriens främsta. Somliga av dessa var autodidakter men de flesta hade skolats genom folkrörelsens försorg.

Det bildningsideal som de omfattade var emellertid samma humanistiska ideal som varit rådande i västerlandet i mer eller mindre oförändrad form sedan de grekiska stadsstaterna och deras paideia. Via medeltidens universitet, renässansens skriftställare och poeter, upplysningens filosofer och romantikens universitetsbyggare och folkbildare hade det sedermera förts fram till 1800-talets industrialister och borgerliga salonger, vars valstånd Socialdemokraterna nu ville utsträcka till arbetarklassen. Enligt detta ideal var bildning något som krävdes för att självständiga medborgare skulle kunna leva rika och fullvärdiga liv. I kulturpolitiken avspeglades detta drag i dess danande uppdrag.

Inför valet 1938 gav Arthur Engberg ut en skrift med titeln *Demokratisk kulturpolitik* där han bland annat menade att ”kulturpolitikens syfte var att göra medborgarna skickade att fylla de krav, som det folkliga självstyret ställer på dem”.¹¹

För Arthur Engberg var den traditionella uppdelningen mellan finkultur och populärkultur central. Kulturpolitikens uppgift var att föra ut kvalitetskultur till massorna. I samband med Riksteaterns inrättande skrev han:

11 Klockar Linder (2014).

Det är icke blott huvudstadens befolkning som har berättigat anspråk på att komma i åtnjutande av förstklassig teaterkonst. Nationen i övrigt kan med skäl resa liknande anspråk.¹²

Per Albin Hanson själv stod för vad man i dag skulle kalla för en mer liberal hållning till medborgarnas kulturvanor:

Om den ene vill använda sin lediga tid till promenader, den andre till att odla rosor, den tredje till att samla frimärken, den fjärde till att musicera, den femte för att dväljas i böckernas värld, den sjätte för att gå på kapplöpningar eller spela fotboll, det angår oss icke ...¹³

För den tidiga arbetarrörelsen hade folkbildningsambitionerna handlat om att ge de enskilda arbetarna samma möjligheter till förkovran som tidigare varit förbehållet de besuttna. Under 1900-talets gång skulle emellertid detta synsätt komma att ersättas av ett mer paternalistiskt. I takt med att det socialdemokratiska maktinnehavet konsoliderades och de offentliga resurserna växte tilltog de politiska ambitionerna också på kulturområdet.

Hanssons efterträdare Tage Erlander ersatte successivt folkhemsbegreppet med sitt eget ”det starka samhället”, där ordet samhälle syftade på den offentliga sektorn. Under Erlanders 30 år vid makten skulle den politiskt styrda delen av samhället komma att expandera kraftigt. Också kulturpolitiken blev en viktig del av det ”starka samhället”. Ecklesiastikminister Ragnar Edenman illustrerar övergången till ett mer paternalistiskt synsätt:

En allmän omprövning av våra egna teser och föreställningar måste föregå det oundvikliga reformarbetet” (SOU 1972:66, sid 125). Den höjda levnadsstandarden tycktes inte alls höja kulturnivån, utan snarare befordra ”masskulturens olika alster”. Ett sådant sakernas tillstånd kunde inte godtas, menade Edenman, som skisserade ett mål för den statliga kulturpolitiken: ”erbjudandet av andra alternativ, andra valmöjligheter”.¹⁴ Någon samlad politik för detta ändamål skulle dock inte presenteras förrän i kulturrådets betänkande 1972 och den därpå följande propositionen 1974, där det kanske allra tydligast avspeglas i det kulturpolitiska målet om att kulturpolitiken skulle ”motverka kommersialismens negativa verkningar”.

Den siste ecklesiastikministern under Erlander hette Olof Palme, som också blev hans efterträdare på statsministerposten. Under Palmes tid som ecklesiastikminister tillsattes den största kulturpolitiska utredningen någonsin under namnet Kulturrådet (icke att förväxla med

¹² Riksteaterns hemsida.

¹³ Nilsson (2003), sid 237.

¹⁴ Frenander (2011), sid 3.

myndigheten med samma namn som inrättades 1974). Utredningen syftade till att dra upp riktlinjerna för en ny statlig kulturpolitik, där fokus flyttade från mottagarna av kulturen till de verksamma inom kultursektorn. Kulturpolitikens syfte skulle vara att skapa goda förutsättningar för det konstnärliga skapandet vid kulturinstitutionerna och bland de så kallade fria konstnärliga yrkesutövarna. Innehållsmässigt låg utredningens intentioner närmare den offensiva socialpolitiken än den humanistiska bildningstradition som tidigare varit utgångspunkt för kulturpolitiska strävanden. Den nya kulturpolitiken skulle sträva efter decentralisering av kulturlivet, integrering av kulturen i vardagslivet, ökat fokus på amatörverksamheten samt aktivt motverkande av kommersiell kultur.

1972 presenterade utredningen sitt slutbetänkande *Ny kulturpolitik* (SOU1972:66-67) som kom att bli utgångspunkt för kulturpolitiken under de kommande fyra decennierna. Betänkandet tillsammans med de påföljande kulturpropositionerna ledde tillsammans till att kulturpolitiken etablerade sig som ett självständigt politikområde. Frågorna sorterades fortfarande under utbildningsdepartementet (som det bytt namn till 1968 från det tidigare ecklesiastikdepartementet) men innehållet frigjordes allt mer från de tidigare bildningssträvandena. Kulturministern räknades formellt som ett konsultativt statsråd underordnat utbildningsministern.

I 1974 års kulturproposition avgränsades kulturpolitiken till att omfatta ord-, scen-, bild- och tonkonst, massmedia, kulturverksamhet inom folkbildning och föreningsliv samt vårdande av kulturarvet. Denna avgränsning kom till för att göra kulturen hanterbar som politikområde, och var en markering mot de som i den allmänna kulturdebatten ville att kulturpolitiken skulle genomsyra hela vardagslivet. Avgränsningen innebar samtidigt en förskjutning från fokus på kulturens innehåll till dess utövare. Villkoren för kulturarbetare prioriterades upp medan någon diskussion om kvalitet över huvud taget inte förekommer i 1974 års kulturproposition.

1974 kan sägas utgöra år noll för all senare svensk kulturpolitik, och de två kulturutredningarna 1996 och 2009 har i princip endast medfört smärre justeringar, om än inte utan ideologisk signifikans. Under den folktoppartistiska kulturministern Birgit Friggebo tillsattes en ny kulturutredning 1993, vilken presenterade sitt betänkande 1996. Den nya utredningen föreslog inga större förändringar i den övergripande strukturen, däremot skedde en viss förskjutning av fokus i innehållet. Kulturpolitikens syfte var inte längre hela samhället utan också den enskilda individen. Fokus flyttades också över från majoritetssamhället till kulturella minoriteter, vilket bland annat avspeglades i satsningen på Världskulturmuseet i Göteborg nästföljande år – en satsning som inte ens ingått i utredningens förslag.

Nästa stora kulturutredning kom att tillsättas av Alliansregeringen 2007 och presenterade sitt betänkande 2009, vilket föranledde propo-

sitionen 2009/10:3 *Tid för kultur* senare samma år. Som svar på denna lämnade den socialdemokratiska riksdagsgruppen den 5 oktober in en motion med sina synpunkter. Värt att notera är att man endast yrkar på avslag på fyra punkter i den omfattande propositionen. Det handlar bland annat om de nya kulturpolitiska målen, där Socialdemokraterna vill behålla målet om att kulturpolitiken skall motverka ”kommersialismens negativa verkningar”.

Motiveringen lyder:

Vi anser att målet om kommersialismens negativa verkningar inte är omodernt. För dem som sett dokumentärfilmen Videocracy, som hade premiär i augusti 2009 framträder detta med förfärande klarhet. Videocracy, som rönt stor uppmärksamhet, beskriver den politiska och media-scenen i Italien, där premiärminister Berlusconi, förutom att han har den politiska makten också är den mest inflytelserika mediepersonen i Italien, i kraft av de mediebolag han äger och kontrollerar. Den brutala bild filmen presenterar leder till insikten om att en nationell kulturpolitik behövs för att motverka kommersialismens negativa verkningar.¹⁵

Övriga förslag i propositionen som Socialdemokraterna ville avslå handlade om förändring av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter, upphävande av tidigare myndighets specifika mål och nedläggningen av Stiftelsen Rikskonserter.¹⁶ På det hela taget ställde sig Socialdemokraterna med andra ord om inte positiva så åtminstone inte negativa till merparten av förslagen i regeringens proposition. Denna inställning har sedan varit dominerande inom kulturpolitiken under Alliansens fortsatta regering.

Detta kan antingen tolkas som att Socialdemokraterna saknar kulturpolitiska visioner eller som att Alliansens kulturpolitik ligger i linje med den socialdemokratiska. Sanningen står förmodligen att finna någonstans mitt emellan. Sedan SAP bröt med den revolutionära delen av arbetarrörelsen och övergick från att vara en intresseorganisation för industriarbetarklassen till att sträva efter att föra en politik för hela befolkningen har anpassningsbarheten varit en av de huvudsakliga nycklarna till framgång. Som vi sett i genomgången av kulturpolitiken ovan har de ideologiska utgångspunkterna för den socialdemokratiska kulturpolitiken skiftat med tidsandan. Å andra sidan har det under perioden rått ett utbrett konsensus över hela det politiska spektrat avseende den förda politiken. 1974 års kulturpolitiska proposition röstades exempelvis igenom med stor politisk enighet i riksdagen.

Enligt den indelning av kulturpolitiska idealmodeller som gjorts av de kanadensiska forskarna Harry Hillman-Chartrand och Clair McCaughey 1989 i boken *Who's to pay for the arts?* finns fyra grundläggande modeller: underlättarmodellen, mecenatmodellen, arkitekt-

¹⁵ Motion 2009/10:Kr1.

¹⁶ Ibid.

modellen och ingenjörsmodellen.¹⁷ Underlättarmodellen går ut på att staten genom skattelättnader och andra åtgärder underlättar för kulturlivet. I mecenatmodellen är det offentliga istället en mecenat bland andra som stödjer de verksamheter den själv väljer ut. Ingenjörsmodellen är mer sällsynt och representeras av kulturpolitiken i totalitära diktaturer där staten kontrollerar hela kulturlivet. Arkitektmodellen slutligen är den modell som finns i de skandinaviska länderna, där staten fungerar som en arkitekt som tillhandahåller kulturlivets infrastruktur men lämnar en stor del av inflytandet åt organisationer och föreningsliv.

Kritiker menar dock att denna uppdelning är för trubbig för att kunna användas för att analysera kulturpolitiken i västvärlden. Därför har det lanserats alternativa indelningar. Den norske forskaren Peter Mangset har delat in den västeuropeiska kulturpolitiken i fyra olika modeller: den franska, som präglas av betydande centralisering och statlig styrning; den brittiska, som spänner mellan stat och marknad; den tyska, där kulturpolitiken nästan helt anses vara en angelägenhet för regionerna, och den nordiska, som präglas av en korporativistisk grundsyn med flera olika beslutsnivåer. Läger man dessa två analysmodeller över varandra ser man att det system som de svenska Socialdemokraterna utformat kan beskrivas som arkitektmodell av skandinavisk typ.¹⁸

Bland socialdemokratiska ideologer finns emellertid ett missnöje med den förda politiken. Den 14 april 2014 publicerade Aftonbladets kultursida en lista signerad opinionsbildaren Daniel Suhonen med tio punkter under rubriken ”Så lyfter vi kulturen”. Suhonen föreslår bland annat att den statliga kulturbudgeten ska dubblas, att kultursponsring inte längre ska vara avdragsgillt och att staten ska ta över också tidningsmarknaden: ”Från vänster måste svaret vara att kulturpolitiken handlar om samhällssyn. Att vi tror på gemensamma kultursatsningar och att samhället måste ta detta ansvar fullt ut.”¹⁹ Suhonen tycks med andra ord mena att kulturlivet (och medierna) primärt skall vara en angelägenhet för det offentliga och närmar sig därmed den av Hillman-Chartrand och McCaughey beskrivna ingenjörsmodellen, där kulturen helt och hållet är en statlig angelägenhet.

Suhonens anmärkningar får visserligen tas med en nypa salt eftersom de mer tycks handla om löst tyckande än underbyggda kulturpolitiska ståndpunkter – till exempel påstår han att Alliansen strukit kvalitetsmålet från de kulturpolitiska målen, något man inte har gjort – men de säger ändå något om den kultursyn som ryms i de mer radikala delarna av socialdemokratin.

17 Hillman-Chartrand & McCaughey (1989).

18 Frenander (2005).

19 Suhonen (2014).

Intervju: Gunilla Carlsson (S), kulturpolitisk talesperson

Varför behövs kulturpolitik?

För att det är viktigt att det finns kultur i hela landet och vi ser det som att det behövs ett starkt stöd för kultur med offentligt finansierade medel. Vi tror inte att marknaden kan styra det själv utan då behövs det också en reglerad och stark nationell kulturpolitik. Men också på andra nivåer naturligtvis, både i regioner och i kommuner spelar det en jättestor roll att det finns en kulturpolitik.

För vems skull bedriver Socialdemokraterna kulturpolitik?

Vi bedriver kulturpolitik för medborgarna. Alla ska ha möjlighet att ta del av kultur och också själva kunna vara delaktiga, men naturligtvis också för kulturskaparna – att möjliggöra att faktiskt kunna utöva det yrke som de har studerat till.

Om ni skulle prioritera, vilken grupp är viktigast – medborgarna som konsumenter eller som kulturutövare eller den professionella kultursektorn?

Jag tycker att alla tre är lika viktiga. Man måste ha olika perspektiv i sin kulturpolitik, där man faktiskt ser alla de här delarna som förutsättningar för varandra.

Hur skulle du beskriva de ideologiska utgångspunkterna för Socialdemokraternas kulturpolitik?

Det är väl just det här med alla människors lika värde. För oss är det självklart att alla människor ska ha möjlighet att ta del utav kultur, men också själva kunna vara delaktiga. Men också att se till att de som finns inom kultursektorn som kulturskapare har en möjlighet att kunna livnära sig på sitt konstnärskap.

Hur tar sig den här ideologiska utgångspunkten uttryck i konkret politik?

Att man från politiskt håll har varit tydlig med att se till att man faktiskt når ut med professionell kultur. Oavsett var du väljer att bo någonstans så ska det finnas möjlighet att ta del av professionell kultur. Man brukar tala om att 1974 års kulturpolitik ligger som grund för kulturpolitiken i dag. Där man faktiskt väldigt tydligt pekade på hur vi ser till att stödja så att vi når ut med kultur i hela landet. Våra länsinstitutioner, teater och musik är en del, men naturligtvis vår musik- och kulturskola för barnen, biblioteken... Vi vill att alla ska kunna ta del av litteraturen. Så det är väl några exempel på hur det kan ge uttryck i politiken. När vi valde att införa fri entré på statliga museer var det också en väldigt tydlig markering, där vi pekade på att det här är vårt gemensamma kulturarv. Vi äger det tillsammans, du och jag. Hur ser vi till att så många som möjligt också kan ta del utav det? Det var ett första steg att öppna upp de statliga museerna. Det som jag tycker var roligt att se var effekten av det – att också de regionala politikerna valde fri entré

på de regionala museerna och i tredje steget så var det också många kommuner som erbjöd fri entré.

På vilket sätt skiljer sig Socialdemokraternas kulturpolitik från de andra rödgröna partiernas?

Jag vill nog peka på att det egentligen inte skiljer så mycket emellan de rödgröna partiernas kulturpolitik. Det kan finnas enstaka politikområden där vi kanske gör några andra prioriteringar, oftast vad det gäller hur vi väljer att fördela budgeten. Inför senaste valet så gick vi ut och sa att vi vill lägga en miljard mer till kulturen, alltså en kulturmiljard.

På vilket sätt skulle en socialdemokratisk kulturpolitik ha skiljt sig från den förda kulturpolitiken under de gångna två mandatperioderna?

Dels så handlar det väl om synen på kultur men det handlar också om att vi faktiskt ser att det behövs statlig finansiering och att vi menar allvar med att vi tycker att kulturen är viktig. Vi gick till val med 1 miljard mer till kulturen. Vi har lagt 1,3 miljarder om man tittar på det utgiftsområde som är kulturområdet.

Alliansen har ju trots allt ökat kulturbudgeten mer än vad den socialdemokratiska regeringen gjorde innan Alliansen tillträdde.

Hur vet vi att det skulle ha blivit mer?

Ja men det där är ju lite hypotetiskt, det kan man ju aldrig veta. Jag menar, så är det ju när man jobbar i opposition, då lägger man sina förslag och det är ju det vi har att utgå ifrån. Det har ju handlat väldigt mycket om tillgänglighetsområdet av kultur men också om kulturskaparnas villkor. Dels så har vi fri entré-reformen som är en tillgänglighetsreform. Vi har satsat på barn och unga via idrott och svenskt friluftsliv, där vi vet att väldigt många barn och unga i dag inte har möjlighet att vara med på grund av ekonomiska hinder och vi har satsat resurser för att man faktiskt ska kunna jobba med det. Att få in fler i musik- och kulturskolan där vi också ser i dag att det finns enormt stora skillnader runtom i landet. Vi har också satsningar på det som vi kallar för scenkonstallianserna, som har visat sig vara ett väldigt bra sätt att faktiskt skapa en tryggare anställning för de som jobbar inom scenkonstområdet eller musiken, teatern, dansen.

Men det har väl Alliansen också varit för?

Ja, ja. Där finns ingen... vi är för det, men det handlar ju också om vad man hade sett för skillnader. Där har man inte ökat på anslaget. Pris- och löneutvecklingen ökar, men om inte anslagen ökar så minskar ju möjligheten och i senaste budgeten lade vi 20 miljoner för att kunna behålla det och faktiskt för att kunna öppna upp för fler att kunna vara med i de här allianserna. Det är några exempel, men vi har ju också tittat på det här med arrangörstödet...

Har du några exempel på reformer som Alliansen genomfört som du inte tycker har varit lyckade?

Kulturarvslyftet är ju en sådan väldigt tydlig reform. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att man bara låter det rulla på under så många år när det faktiskt inte fungerar. Jag tycker att det är oansvarigt när man vet att det faktiskt skulle behövas inom kultursektorn för de som är verksamma och kanske arbetslösa inom den sektorn.

Vilka är de bästa reformerna som Alliansen har genomfört?

En utav dem som jag är glad att de ändå fullföljde är digitaliseringen utav bioagraferna. Den har vi drivit på. Jag kan inte säga att borgarna var speciellt övertygade från första början att man skulle göra det här, men man startade ju igång och fullföljde det och det har ju visat sig vara väldigt lyckosamt, också utifrån att hur når vi ut i hela landet med film?

Är ni för eller emot Kultursamverkansmodellen?

Vi har varit för den, men vi tror att man också måste följa den nu och se vad effekterna blir. För det som vi pekade på var väl egentligen just det här med att staten har fortfarande ett viktigt ansvar för att vi har en statlig kultur, eller nationell kulturpolitik. Vi kan inte bara lämna över det om vi verkligen vill att det ska finnas kultur i hela landet. Lämnar vi över en del utav ansvaret måste vi också vara beredda på att lägga resurser så att det inte blir våra kamrater ute i landet som nu ska sitta med en allt snävare budget.

Hur ser ni på Skapande skola?

Skapande skola är också en sådan reform som borgarna lyfter fram som en otroligt positiv reform. I vissa delar så tror jag att det har fungerat väldigt bra, men det finns också signaler på en del ställen där man inte tycker att det har fungerat lika bra och vi ser också på utvärderingarna att det är en stor del av barnen som inte får ta del av Skapande skola.

Statens musikverk?

Vi var negativa till att man lade ner Rikskonserter. Om man väljer att lägga ner en verksamhet, då måste man också ha med i beräkningen och göra en konsekvensanalys och se vad som händer om vi lägger ner det här, vad är det som kommer att försvinna? Och det finns ju en del signaler nu att en del av det som Rikskonserter faktiskt gjorde har inte tagits om hand på ett bra sätt.

Vadå till exempel?

Att nå ut till med musik i hela landet. Med det internationella arbetet till exempel, samarbeten och annat, det tror jag att man måste titta över och se hur det ska fungera på ett bra sätt.

Myndigheten för Kulturanalys?

Den tyckte inte vi heller behövdes. Däremot så behöver det göras, det jobb som Myndigheten för Kulturanalys gör med utvärderingar. Det

tycker jag är bra, men vi tyckte ju att det här kunde man faktiskt lika gärna ha lagt på Kulturrådet.

Men ska Kulturrådet då utvärdera sig självt?

Det som är intressant är ju att den här regeringen har sagt att man ska inte starta en massa nya myndigheter och så är det precis det man gör i stället.

Om det blir maktskifte nu i höst, vad kommer ni att göra? Är det några av reformerna som ni kommer att rulla tillbaka eller kommer ni att behålla de här nya myndigheterna/institutionerna?

Jag tror att det är ju för tidigt att säga. Jag tror inte att det är något utav det som är befintligt nu som vi kommer att plocka bort direkt. Det gör vi inte, men de här olika delarna som vi har tittat på nu kommer vi att följa och se.

Och finns det några konkreta reformer? Är det någonting som ni, om ni hamnar i regeringsställning, verkligen känner att: "Det här måste vi göra av kulturpolitiken"?

Jag hoppas ju att alla de förslagen som ligger i vår budget nu för 2014 kommer att genomföras. Sen om det kommer att göras första åren eller under mandatperioden...

Utöver detta, vilka är de viktigaste kulturpolitiska frågorna för framtiden?

Ja, det är väl dels det här med att man ser till att få ut mer kultur. Tillgängliggörandet av kultur. Jag tror att digitaliseringen är en del som är viktig. Vi ser i dag hur bokmarknaden har ändrat sig men det finns också mycket annat. Vi ser hur folk tar till sig kulturen på olika sätt. Man tittar på film på ett annat sätt och då är en utmaning att se till att kulturskaparna får betalt för det jobb man faktiskt lägger ner. Det är också en jätteviktig fråga. Om vi vill att det ska finnas kultur så måste vi också se till att de som skapar den får betalt för sitt arbete.

Hur vill ni stimulera den kultur som finns bortom det offentligfinansierade?

Ibland ger man bilden av att det bara krävs offentligt finansierat för att det ska finnas kultur och så är det ju inte. Det skulle ju skapas, och det gör det ju redan i dag, men jag tror att man måste hitta från många olika håll. Alltså, den klarar ju sig själv, eller det gör den väl kanske inte men den finns ju där utan att de får offentliga stöd. Men det gäller ju också att man möjliggör på olika sätt för kulturskapare, men... ja, den där är lite svårare tycker jag, att se hur man ska hitta de där arenorna.

Hur står ni i upphovsrättsfrågorna?

Vi hävdar att upphovsrätten är väldigt viktig och lite som jag var inne på innan – ska vi ha kulturskapare så måste man också få betalt för det man gör. Det är inte så att man bara ska kunna ta till sig det och upphovsrättsfrågorna är ju en sådan viktig fråga som man måste jobba

vidare med. Vi står upp för upphovsrätten men också se på hur kan vi då skapa lagliga vägar, för det är det det handlar om, så att man dels får betalt för det man gör men att man också når ut till de som vill ta del utav det.

Här skiljer ni ju er från till exempel Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som vill luckra upp upphovsrätten, men har i stället en samsyn med Moderaterna. Hur kommer ni att lösa det om det skulle bli ett regeringssamarbete med de rödgröna partierna?

Det är ju för tidigt att säga det i dag. Det blir ju en diskussion naturligtvis om och när man hamnar i ett sådant läge. Men för oss är det ju självklart att vi ska stå upp för upphovsrätten.

Om det blir maktskifte i höst, kommer ni att behålla kulturdepartementet eller kommer det att förhandlas bort till något av småpartierna?

Det vet vi inte ännu.

I de kulturpolitiska målen så står det ända sedan 1974 att kulturpolitiken ska främja konstnärlig kvalitet. Vad är konstnärlig kvalitet?

Ja, det är nog svårt för mig som politiker att säga exakt vad som är konstnärlig kvalitet, utan det är nog de som sitter med den kunskapen som också ska...

Vilken typ av kriterier ska man utgå från då, när man fördelar offentliga medel till kulturverksamheter?

Om vi vill ha ett samhälle som går framåt så har kulturen en viktig roll, men är det så att vi också satsar på utbildning inom konstnärs- och kulturutbildningar då måste vi ju ändå tänka så här: Ska vi lägga resurserna på att folk ska utbilda sig, ja då måste vi också vara beredda på att finansiera en del utav det. Alltså lägga pengar till kultur eller så säger man så här: "Nej men det får marknaden styra."

Vi finansierar utbildningar för ingenjörer också.

Är det offentligas uppgift att se till att alla ingenjörer har jobb?

Vi finansierar ju forskning och utveckling som i nästa steg är viktiga för näringslivet som i sin tur skapar jobb. Så allt det där hänger ju samman. Det är ju samma i dag när vi sitter med en arbetslöshet som är liksom 8 procent och där arbetsgivarna säger att vi skulle kunna rekrytera folk, men de har inte rätt utbildning. Här står de som är arbetslösa och här emellan finns det ett glapp. Då vill jag hävda att det är ju faktiskt vårt ansvar att se till att det där glappet minskar.

Men jag tycker ändå att det finns en koppling till om man ändå utbildar inom ett område tycker jag att vi ska vara beredda på att också vara med och finansiera den delen. Men jag tror att det handlar lite grann om synen på det här ideologiska. Alltså för mig är det ju självklart. Jag tycker att vi ska ha en offentligt finansierad kultur. Jag ser kulturen som en del utav ett välfärdssamhälle.

Hur ser du på att det offentliga går in och konkurrerar med de privata aktörerna på kulturområdet?

Det där är ju också en balansgång tycker jag. Någonstans så handlar det väl om en bred repertoar. Till exempel för Stadsteatern. Ibland kan det ju vara så att man får människor att komma vid något tillfälle på det som kanske lockar lite mer och när man väl har tagit det där steget en gång så kanske man kommer tillbaka igen för att det var inte så skrämmande att gå till Stadsteatern till exempel, om man nu inte har det som vana. Det där är ju väldigt olika men det är ju klart att det där finns ju alltid en balansgång med privatteatrarna.

Har föreningslivet och intresseorganisationerna för stort inflytande över det svenska kulturlivet?

Jag tycker att det är en styrka i Sverige att vi har ett väldigt starkt föreningsliv och organisationer. Vi är vana vid att jobba på det sättet, vilket jag tycker är bra och att det finns den här samtalsparten tycker jag är viktigt. Men det gäller ju att man inte tappar bort de som inte är med. Vissa väljer att inte vara med, men det kan också vara så att man inte har med det av tradition, att man inte är ett föreningsbarn eller organisationsbarn eller vad man nu ska säga. Då har man ju ett uppdrag att faktiskt se till att man får med så många som möjligt. Men det där gäller väl också att hitta former för så att man inte tappar bort vissa grupper i det här samarbetet.

Slutligen då: mediepolitiken. Har ni några synpunkter på den som har förts under de här mandatperioderna och vad kommer ni att göra med mediepolitiken?

Vi har ju haft hela public service-diskussionen under de här senaste åren och som du vet så har vi varit väldigt kritiska till att man inte har haft en bred parlamentarisk utredning och diskussion. Jag tror att det är olyckligt. Dels att man rev upp det redan beslutade sändningsavtalet men också att man inte har varit intresserad av att egentligen se till att ha en bred diskussion. Men det är klart att om du frågar om vi ska riva upp det så tror jag inte att det är till gagn för public service.

Hur ser ni på finansieringen då? Med bibehållen tv-avgift?

Ja, där delar vi det som kom i propositionen, att man ska behålla tv-avgiften som den är i dag.

Vad vill Vänsterpartiet med kulturpolitiken?

Vänsterpartiet är det parti vars kulturpolitik åtnjuter högst förtroende hos den svenska allmänheten. I den undersökning som Demoskop genomfört på Timbros uppdrag anser en femtedel av väljarkåren att Vänsterpartiet har den bästa kulturpolitiken. Att 82 procent av partiets egna väljare anser det är kanske inte ägnat att förväna, men relativt de övriga partierna är förtroendet högt även i den övriga väljarkåren. Endast Socialdemokraterna kommer i närheten med sina 17 procent. Bland de socialdemokratiska väljarna anser 15 procent att Vänsterpartiet har den bästa kulturpolitiken. Mer uppseendeväckande är att också de sverigedemokratiska väljarna håller Vänsterpartiets kulturpolitik högt. 14 procent av de sverigedemokratiska väljarna anser att Vänsterpartiet har den bästa kulturpolitiken.²⁰

Starkast är stödet för Vänsterpartiets kulturpolitik bland låginkomsttagarna. I gruppen med låg inkomst anser 29 procent att Vänsterpartiet har den bästa kulturpolitiken. En eventuell klassanalys kompliceras emellertid av att stödet är starkast bland de som har hög utbildning, medan förtroendet är lägre bland de som endast har grundskoleutbildning. I denna grupp är emellertid de som valt att inte svara näst störst.²¹

En nyckel till förståelsen av dessa förtroendesiffror kan utgöras av den undersökning som Demoskop genomförde inför rapporten *Vad vill Alliansen med kulturpolitiken?*²² där det kunde konstateras att kännedomen om vad som faktiskt händer på det kulturpolitiska området är mycket låg. Mellan 80 och 84 procent av de tillfrågade uppgav att de inte hade hört talas om de stora kulturpolitiska reformer som genomförts under senare år. Förtroendet för de respektive partierna bygger således på någonting annat än åsikter om den faktiska politiken.

Kanske står förklaringen att finna i en skev mediebild. Enligt Kent Asps undersökning av journalisternas partisympatier sympatiserar 67 procent av journalisterna med det rödgröna blocket mot endast 33 procent Allianssympatisörer. Å andra sidan visar samma undersökning att endast 16 procent av kulturjournalisterna sympatiserar med Vänsterpartiet, vilket kan jämföras med 31 procent socialdemokrater och 25 procent miljöpartister.²³ Det förklarar således inte Vänsterpartiets höga förtroende på kulturpolitikens område.

En troligare förklaring hänger samman med frågan om ökade kulturanslag. Vänsterpartiet är det parti som högst och mest konsekvent ropat efter en radikal höjning av den statliga kulturbudgeten. 44 procent av de tillfrågade i Demoskopundersökningen från 2014 anser att

²⁰ Demoskopundersökning (2014).

²¹ Ibid.

²² Johansson (2014).

²³ Asp (2012).

kulturbudgeten bör ökas medan endast 14 procent anser att den bör minskas, vilket ger det parti som mest konsekvent förespråkar ökning- ar av anslagen ett försprång i opinionen.²⁴ I sammanhanget bör dock påpekas att när det kommer till konkreta förslag till utgiftshöjningar så är Vänsterpartiet hovsammare än Miljöpartiet. Medan de senare vill öka kulturbudgeten med 1,3 miljarder årligen föreslår Vänsterpartiet att budgeten ska öka med 1 miljard utslaget över tre år.

Vänsterpartiet är också det riksdagsparti som har det mest ambi- tiösa kulturpolitiska programmet. *Kulturkompassen* som publicerades i mars 2009, en månad efter att den statliga kulturutredningen pre- senterade sitt slutbetänkande, är ett 66 sidor långt dokument som söker formulera en politik för hela kultursektorn. *Kulturkompassen* är Vänsterpartiets tredje kulturpolitiska program. Vänsterpartiet (då un- der namnet Sveriges Kommunistiska Parti, SKP) var det första svens- ka parti som lät utforma ett kulturpolitiskt program. Redan 1946 kom *Kulturen och folket : riktlinjer för ett demokratiskt kulturprogram* som an- togs av partikongressen 1948. 1993 presenterades ett nytt kulturpoli- tiskt program.

Utifrån dessa tre program kan man konstatera en viss förskjut- ning i fokus för Vänsterpartiets/SKP:s kulturpolitiska engagemang. På 1940-talet handlade det huvudsakligen om att föra ut kulturen till de breda massorna, något som också var centralt för den ickerevolutionära delen av arbetarrörelsen. På 1990-talet blev det i stället mångkulturen och de etniska minoritetsgruppernas intressen som lyftes fram, helt i enlighet med de postkoloniala teoribildningar som vid tidpunkten bör- jat få genomslag i Sverige.

I grunden för Vänsterpartiets kulturpolitik ligger en klassisk marxis- tisk klassanalys. Statsvetaren Tobias Harding sammanfattar SKP:s posi- tion i de debatter som föregick kulturpropositionen 1974:

*The bourgeoisie had, according to the VPK, lost its role as the primary culture-bearing class when capitalism entered its monopolist faze. The working class was, on the other hand, still prevented from taking its rightful place. A socialist cultural policy had thus to build on the powers of a radicalized group of cultural workers.*²⁵

Även om den marxistiska analysen lever kvar i form av fokus på grup- per som påstås vara strukturellt underordnade, och i form av tron på kulturen som ett redskap för att åstadkomma social förändring, tycks utgångspunkten för Vänsterpartiets kulturpolitik i dag vara att kultur- livet är hotat och att endast en offensiv vänsterpolitik kan rädda den- samma. Man drar sig inte för att redan i förordet måla upp en nidbild av sina politiska motståndare:

²⁴ Demoskopundersökning (2014).

²⁵ Harding (2007).

I den nyliberala ideologin är kulturen en vara som vi kan ha eller mista, en vara som man vill ska lyda under marknadens villkor. För vänstern handlar det om samhällsanalys, befrielse och uppror, allt uttryckt i konstnärliga former som får oss att skratta, gråta och tänka efter.²⁶

På klassiskt vänstermanér används konsekvent ordet ”samhälle” som synonym till den offentliga sektorn. Vänsterpartiet vill lagfästa ”samhällets” ansvar för kulturlivet. Hur en sådan lagtext skulle utformas är emellertid högst oklart.

Ett långt avsnitt i det kulturpolitiska programmet handlar om diskriminering. Där konstateras att kulturlivet präglas av en könsmaktsordning eftersom utfallet inte ser likadant ut mellan män och kvinnor. Att fokus ligger på att uppnå ett visst utfall snarare än lika förutsättningar bekräftas av de konkreta förslagen, där man bland annat vill genomdriva att ”Överenskommelser träffas mellan myndigheter och kulturinstitutioner om riktlinjer och mätbara mål för arbetet för jämlikhet och jämställdhet”.²⁷

En bärande tanke genom hela programmet tycks vara viljan att expandera kulturlivets byråkratiska överbyggnad. I så gott som varje kapitel föreslås åtgärder som syftar till att utöka byråkratin kring kulturlivet. Några exempel:

- En resursenhet inrättas vid någon av våra institutioner för att samla in erfarenheter från olika forskningsprojekt och bistå museerna med genus- och klassperspektiv på deras arbete.
- Det nationella ansvaret för folkkulturen inklusive amatörculturen samlas till en enda statlig myndighet. Det samlade ansvaret på nationell nivå följs av ett tydligt ansvar på regional och lokal nivå.
- Konsulenttjänster för amatörcultur inrättas på lokal och regional nivå.
- Alla kommuner och landsting/regioner bör ha kultursekreterare, konsulenter eller motsvarande i tillräcklig utsträckning för att täcka varje område.

I kulturutskottet hör emellertid inte Vänsterpartiet till de mer aktiva partierna. Under perioden 1 oktober 2006 – 1 mars 2014 har man sammanlagt lagt 81 motioner, vilket kan jämföras med exempelvis Socialdemokraternas 448 motioner.

Värt att notera är att när Vänsterpartiet 2009 i kulturutskottet besvarade regeringens proposition *Tid för kultur* yrkade man endast på avslag på två punkter medan man lämnade reservationer och kommentarer på en rad andra.²⁸ Vänsterpartiet är därmed ännu mindre kritiskt

²⁶ *Kulturkompassen* (2009), sid 5.

²⁷ *Ibid*, sid 15.

²⁸ Motion 2009/10:Kr2.

till regeringens kulturpolitik än vad Socialdemokraterna och Miljöpartiet är.

Men om man i praktisk handling är mindre aktiv än andra partier så är språkbruket mer aktivistiskt. Det talas om ”aktionsgrupper”, en slags terminologi som leder tankarna till den utomparlamentariska världen. Tilltron till den politiska maktens undergörande förmåga tycks också obegränsad. I motionen *Feministisk handlingsplan för en jämställd kultur* från 2006 föreslås exempelvis att riksdagen skall ”kartlägga och åtgärda hela kultursfären”²⁹.

En intern stötesten för Vänsterpartiet är frågan om upphovsrätten. På partiets kongress i Norrköping 2008 beslutades efter svåra interna stridigheter att verka för en uppluckring av upphovsrätten. Beslutet upprörde många av partiets anhängare bland musiker och andra upphovsmän. Anmärkningsvärt är att man i *Kulturkompassen*, det vill säga det kulturpolitiska program som alltjämt gäller och som antogs ett år efter kongressen i Norrköping, på tre olika ställen slår fast att man vill värna om upphovsrätten. Vad man menar med dessa formuleringar är dock högst oklart eftersom man också skriver:

*Fildelningsfrågan kan inte lösas genom förbud. Möjligheterna att kopiera för personligt bruk bör tvärtom breddas, och det bör vara tillåtet att tillgängliggöra upphovsrättsskyddat material så länge det inte sker kommersiellt. Nya system för kompensation till upphovsrättsinnehavarna måste utarbetas.*³⁰

Denna ambivalenta hållning får förmodligen tas som intäkt för den djupa splittring som alltjämt råder inom Vänsterpartiet i denna fråga, där kulturskaparnas intressen ställs mot den socialistiska principen om att all egendom, även den intellektuella, bör vara gemensam.

29 Motion 2006/07:Kr237.

30 *Kulturkompassen* (2009), sid 35.

Intervju: Lars Ohly (V), kulturpolitisk talesperson

Varför behövs kulturpolitik?

Därför att kulturen är nödvändig. Det tror jag alla håller med om. Sen är det ju upp till en själv att bestämma vilka delar av konst och kultur som man är intresserad av. Om vi skulle börja betala vad det kostade att gå på operan så skulle det vara ett överklassnöje som heter duga. Då skulle väldigt få människor ha råd att över huvud taget fundera över att gå dit eller ta med sig familjen. Nu går det faktiskt att få väldigt billiga biljetter till operan om man nöjer sig med tredje raden eller så. Då kan man sitta på en operaföreställning för en hundring. Och då har vi plötsligt gjort kulturen tillgänglig. Sen är det ju inte alla som gillar opera, men det här är ett exempel på varför det behövs en kulturpolitik. Vi måste se till att det här breda konst- och kulturutbudet existerar oavsett marknadskrafterna och oavsett kommersiell gångbarhet. Sen är det också så att jag ser kultur som välfärd. Jag tycker att det är lika nödvändigt för att leva ett gott liv som det är att vi har utbildning, som att vi har sjukvård och som att vi har omsorg. Och då behövs naturligtvis någon form av politik för att hantera denna välfärdsfråga.

För vems skull bedriver Vänsterpartiet kulturpolitik?

Är det för de som ska ta del av kulturen, är det för de som utövar kulturen eller finns det någon idé om kulturen som ett egenvärde?

Det enkla är ju att säga att det både är för de som utövar den och de som tar del av den, men jag lutar nog mer åt det tredje, alltså att konst och kultur inte ska vara nyttig, inte ska inbringa exportinkomster eller sånt där, i första hand. Om det gör det så är det inget fel men det är inte därför vi har konst och kultur, utan den har ett egenvärde. Jag brukar framhäva enprocentsregeln till konstnärlig utsmyckning, ett beslut som togs någon gång på 1930-talet, påstås av en del att det har bakgrund i någon sorts nazistiskt beslut i Tyskland efter Hitlers maktövertagande, men det är skit samma. Det här är ett av de mest framgångsrika och bästa, åtminstone konstpolitiska beslut som har fattats, nämligen att vid större investeringar, vid större infrastrukturprojekt så ska 1 procent av byggsumman avsättas till konstnärlig utsmyckning. Det är för att man insåg att konsten har ett egenvärde, att den ska finnas mitt ibland oss. Det där följs ju inte alltid, men när det följs så blir det oftast väldigt lyckat.

Du säger ändå "konsument", är inte det ett borgerligt ord som har smugit sig in i...?

Nej, alltså... vi är konsumenter, men är vi också medborgare och där skiljer jag på medborgerliga rättigheter och våra val som konsumenter. Men jag skyr ju till exempel en kulturpolitik som talar om vad som är bra och dåligt, eller som pekar ut vad som är rätt att konsumera i form av kultur och vad som är fel. Vi har en historia bakom det här, för

väldigt länge sen så fanns det inom arbetarrörelsen en väldig aversion mot amerikansk deckarlitteratur. Man tyckte att det där var, ja... förstörde moralen hos arbetarklassen. Minskade stridsviljan. Det där är ett fullständigt horribelt resonemang menar jag. Ifall litteraturen ger mer än bara underhållning för stunden så är det bra, men ibland kan det faktiskt vara bara underhållning för stunden.

Det här leder oss då in på nästa fråga. Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Vänsterpartiets kulturpolitik?

Om man ska ha ett ledord för Vänsterns konst- och kulturpolitik så skulle jag nog välja tillgänglighet, därför att det ordet i sig innefattar åtminstone tre olika perspektiv. För dels handlar det om att människor själva ska få möjlighet att utöva kultur, alltså tillgången till att själv få pröva på. Det gäller ju kanske allra mest barn och ungdomar. Jag är ju väldigt stark anhängare av Kulturskolan som modell, men också kultur i den vanliga skolan och möjligheter för vuxna att själva utöva kultur. Det kan vara körsång, det kan vara skrivargrupper, det kan vara teater och det kan vara måleri, det kan vara allt. Men att man faktiskt får möjlighet att skapa. Sen kommer de flesta av oss inte att ha den talangen eller uthålligheten som krävs för att bli virtuoser men vi kommer att uppleva någonting, ett mervärde i våra liv, bara genom att få skapa. Den andra tillgängligheten är naturligtvis den professionellt utövade kulturen, alltså att det är så låga trösklar som möjligt för oss att kunna ta del av den. Ta gärna avgiftsfriheten på statliga museer som Vänsterpartiet drev igenom 2002 som ett bra exempel på vår kultursyn. Vi äger tillsammans enorma skatter i form av kulturarv och konst och att det görs tillgängligt så att ingen behöver betala när man går dit och ser, utan att vi alla faktiskt betalar det gemensamt. Det uppmuntrar till den typen av kulturkonsumtion som jag tror är bra för ett samhälle. Att fler faktiskt tar del av den kunskap som finns, men också tillgängligheten av teater, musik, dans, allt annat. Och det sista, det är ju funktionshinderperspektivet. Att vi får inte sätta upp massa hinder för människor utifrån deras funktionshinder att ta del av kultur. Så utgångspunkten för Vänsterpartiets kulturpolitik får gärna vara tillgänglighet.

Hur skiljer sig Vänsterpartiet från de övriga rödgröna partierna i sin kulturpolitiska syn?

Det känns som om avståndet krymper mellan våra tre partier. Jag har suttit i kulturutskottet nu i två år och tyckte från början att det fanns en bristande förståelse för resonemangen till exempel om kulturens egenvärde. Nu tycker jag ändå att det finns, till och med inne i Allianspartierna, en större förståelse för diskussionen om konst och kultur som någonting viktigt i sig. Alltså, ingen kan ju vara ledsen för att de stora musikexporterna ger inkomster till Sverige. Det är naturligtvis bra. Men det är ju inte därför vi har en kulturpolitik, för att musik gör Sverige rikare ekonomiskt. Utan det är ju för att det gör oss rikare som människor, att vi kan uppleva och ta del av olika sorters musik.

Hur hade kulturpolitiken sett ut under de gångna åtta åren om ni hade fått bestämma? Hur hade den skiljt sig?

Den stora skillnaden är nog just att mycket av beslutanderätterna om vilken konst och kultur som ska stimuleras i dag är utlokaliserad kan man väl säga. Den här portföljmodellen innebär att det blir mycket mer av lokala och regionala intressen som har påverkan. Det finns en poäng med det. Det är inte så att jag tycker att centralisering i sig är någonting bra, men det man missar och som jag tycker är ett problem är att det finns inte någon riktig enhetlig kulturpolitik, utan det finns många kulturpolitiker som ser olika ut beroende på var man finns. Och det där är lite genomgående för Alliansregeringen också. När det gäller kultur i skolan så har man ju ett stort projekt som kallas Skapande skola som i princip innebär att professionella artister och konstnärer, musiker, dansare kommer till skolan och berättar och undervisar. Egentligen en ganska bra idé, men den är helt frivillig och det är projekt, så det är rektorer som måste söka pengar för att man ska få tillgång till det här, vilket gör att väldigt många elever aldrig kommer i kontakt med Skapande skola. De vet inte ens vad det är för de har aldrig sett någon professionell konstnär komma till deras skola. Det blir liksom frivilligheten som grund i stället för att vi har någon sorts gemensam syn på att alla ska ha tillgång till den. Också deras syn på Kulturskolan där man har avgifter: jag tror att Lidingö sänkte sina avgifter nu, men Danderyd och Täby ligger väl kvar på 1650–1700 kr per termin och barn. Rätt mycket pengar för en lågavlönad, ensamstående trebarnsmorsa kan man ju lugnt säga. Och då är hindren så stora att de ungarna kommer inte att söka sig till Kulturskolan av ekonomiska skäl. Och genomsnittet i landet är 660 kr per termin och barn. Det där måste vi ta bort, alltså, hindren för barn som vill pröva på att spela ett instrument...

Men det är väl en kommunal fråga?

Ja, men jag vill att vi ska ta ansvaret i riksdagen. Jag vill att vi ska fatta beslut om att sätta maxtaxagräns på Kulturskolan och så småningom... kanske inte på något års sikt, men på lite längre sikt införa avgiftsfrihet i Kulturskolan. Och då måste, enligt finansieringsprincipen som vi jobbar med kommunerna omkring, vi också föra till pengar för att det ska fungera.

Vilka är då de bästa reformer som Alliansen har genomfört inom kulturpolitiken?

Min kritik mot Skapande skola är inte mot idén, det är tvärtom en ganska bra idé om man gjorde den likvärdig över landet och alla skolor faktiskt tog del av Skapande skola...

Obligatoriskt?

Ja, på något sätt. Det skulle inte alls vara dumt. Jag skulle stödja en sådan sak om jag bara fick en rimlig kostnadsberäkning på det. Men det tycker jag är en bra idé. Som det är nu så blir reformen halv, men

tanken bakom den måste ju ändå vara att det finns politiker inom borgerligheten som har tyckt att det är bra om ungarna kommer i kontakt med professionella kulturutövare i sin undervisning.

Vilka är de sämsta reformerna som Alliansen har genomfört?

Jag är inte så förtjust till exempel i att man på utbildningsområdet har beslutat att ta bort eller minska de kreativa ämnena i gymnasieskolan. Dels är det direkt dumt därför att forskning visar att de teoretiska ämnena underlättas av att man också har skapande ämnen i skolan.

Vad skulle ni förändra då, om det blir maktskifte i höst?

Vilka reformer skulle du vilja riva upp eller vad skulle du vilja genomföra för reformer?

Jag skulle återinföra avgiftsfriheten på statliga museer och gärna också utreda möjligheterna att införa avgiftsfrihet på de regionala museerna, alltså läns museer och motsvarande, och då kanske även avsätta pengar i statsbudgeten för att det blir möjligt. Jag skulle påbörja vandrigen mot en avgiftsfri kulturskola genom att besluta om en maxtaxa per termin och barn, vilken vi så småningom kan minska så att det till slut inte kostar något för barn som vill pröva på både musik och andra kulturformer. Jag skulle stimulera kulturformer som i dag sitter väldigt trångt. Till exempel graffiti. Här i Stockholm så jobbar man med nolltolerans, vilket innebär att det i princip inte finns några lagliga uttrycksmedel för den som vill utöva streetart i form av graffiti. Det är fullkomligt vansinnigt att förbjuda en konstform. Nej, jag tycker inte att det är okej att man klottrar på andras egendom – det är inte det som det här handlar om, utan att det finns ett kreativt och konstnärligt uttrycks sätt som inte kan uttryckas någon annanstans och som nu är förbjuden. Skapa lagliga väggar, skapa lagliga möjligheter att uttrycka sig, också för den som vill syssla med graffiti.

Vilka är de enskilt viktigaste kulturpolitiska frågorna nu och framöver?

Ingen konst kommer någonsin att produceras om det inte finns konstnärer och den lilla vetenskapen gör att man kommer in på två saker. Den ena är de direkta ersättningssystemen som finns, till exempel bildkonstnärer, det är den grupp konstnärer som har det sämst. Kvinnliga bildkonstnärer enligt konstnärsnämnden tjänade under 2012 under 13 000kr i månaden när de försökte försörja sig på heltid på sitt skapande. Det är orimligt såklart. Och det gör ju att de allra flesta tvingas att jobba med någonting annat samtidigt, och det här är inte ett samhälle som främjar kultur och konstutövning. Så visningsersättning och utställningsavtal och annat måste förbättras för den här gruppen konstnärer. Men sen har vi också upphovsrättsfrågorna, därför att jag är ju väldigt stark anhängare av att konst och kultur kan spridas. Jag sa ju tillgänglighet som ledordet i Vänsterpartiets kulturpolitik och det finns ju ingenting som är så lättillgängligt som det som finns på nätet.

I grunden så tycker jag att vi måste få konstutövare och kulturskapare att själva inse att det inte är fienden. Det är inte tillgängligheten som är fienden. Ibland möter jag det, när vi pratar med STIM till exempel eller med andra organisationer som företräder kulturskapare så börjar de med en negation. Att de vill förhindra, förbjuda eller försvåra tillgängligheten på nätet och min utgångspunkt är: det finns ju inte en kulturutövare som blir ledsen för att det finns såna som vill ta del av hennes eller hans verk. Det är ju därför som de flesta skapar det. De vill att människor ska se vad de gör, höra vad de gör, ta del. Låt oss då börja där och sedan skapa ersättningssystem som gör att upphovsrätten garanteras och att de som faktiskt skapar också får ersättning för det de gör.

Hur skulle ett sådant ersättningssystem kunna se ut?

Biblioteken var ju fantastiska på sin tid när man byggde upp dem, dels därför att de gav tillgänglighet för människor som inte hade råd att köpa böcker att till ingen kostnad alls få låna och läsa och lämna tillbaka, men också därför att det gav författare en marknad som de annars inte skulle ha haft. Fler författare kunde faktiskt livnära sig på sitt författarskap tack vare biblioteken och då har vi pratat om digitala bibliotek och det kan skapa förvirring därför att biblioteken i dag håller ju på att digitaliseras och är i stor utsträckning digitaliserade redan. Men vad vi tänker oss är ju mer digitala banker där man faktiskt har möjlighet att ta del av andra konstformer än litteratur, och att man har ett liknande ersättningssystem som man har med biblioteksersättningen.

Men skulle inte det här slå undan fötterna för aktörer som Spotify till exempel?

Hahaha! Det är klart att de kommersiella aktörer som i dag tjänar på att lagliggöra möjligheten av att tillägna sig musik eller för den delen film eller vad det nu kan vara, kommer att få det svårare. Men det var inte ett hinder som vi tyckte var rimligt att ta hänsyn till när vi byggde upp biblioteken, att det kunde ha funnits kommersiella möjligheter att göra pengar på utlåning av böcker.

Men kommer det finnas utrymme över huvud taget för en kommersiell musikmarknad?

Ja, det tror jag. Det har ju aldrig varit så att folkbiblioteken på något sätt har dragit undan mattan för kommersiell uthyrning av böcker och försäljning av böcker.

Det händer ju lätt att när man pratar kulturpolitik så fokuserar man på den offentligt finansierade kulturen, men det finns ju en stor kultursektor, en större kultursektor som inte finansieras med offentliga medel. Hur vill Vänsterpartiet stimulera den privatfinansierade kulturen?

Jo, det är riktigt. Jag kan först säga att det finns en kommersiellt gångbar kultur som inte behöver stimuleras. Så den behöver vi inte ägna så mycket tankemöda åt. Jag går själv gärna på rockkonserter och Springsteen är ju inte någon som direkt behöver offentliga medel för att försörja sig på att spela sin musik. Han fyller Friends Arena tre kvällar i rad, så det finns en kommersiellt gångbar kultur som också har ett värde, men som vi inte behöver lägga ner energi på. Men sen finns det också privatfinansierad kultur som inte skulle överleva utan mecenater eller finansiärer som inte är stat eller kommun eller landsting. Och det där är knepigt därför att jag tycker att de privata finansiärerna används av stat eller kommuner som någon slags alibi för att inte satsa pengar. Till exempel Judiska teatern i Stockholm skulle ju inte klara sig eller skulle få ta ut ohemula biljettpriser som gjorde att inga kunde gå och se deras föreställningar om de inte också hade privata finansiärer.

Men de har väl lagt ner?

Nej, det har de väl inte? De fick ju Skådebanans kulturpris för två år sedan.

I de kulturpolitiska målen står det att kulturpolitiken ska verka för att främja konstnärlig kvalitet, men man duckar för att definiera vad som är konstnärlig kvalitet. Hur ser du på det? Är det ett begrepp som är relevant när det gäller kulturpolitik?

Det där är en av de svåraste frågorna för ibland så hamnar jag i den försvarspositionen att jag frågar mig ”jaha, men bara för att man tycker om att måla, ska man ha rätt att göra det på heltid?”. Om nu ingen vill köpa ens alster och ingen tycker att... nä, det är klart man inte ska. Vi har ju utbildningar och där någonstans kan man kanske sätta gränsen för vad som är kvalitet i den meningen att människor... samtidigt så älskar ju jag en del autodidakter som aldrig har gått någon utbildning, som aldrig har fått någon examen, så det är en jättesvår fråga. Men för att ta del av statliga medel så ska man kanske i alla fall ha kravet att faktiskt ha någon form av genomgången utbildning, eller är på väg att utbilda sig.

Fast blir inte det lite av ett skråtänkande om man tänker att det bara är en examen som berättigar?

Alltså, det är ju väldigt olika konstformer också, jag menar när jag pratar så kommer jag ju på att så där kan man ju till exempel inte behandla författare, för det är väldigt få författare som har en utbildning och en examen i författarskap. De flesta har ju liksom lärt sig att skriva genom skrivande.

Så vilka kriterier ska man utgå ifrån?

Nej, fan. Du är för jobbig. Det här är svårt. Men får jag då återkomma till det som jag tycker är det viktigaste, nämligen, det är inte jag och inte riksdagens kulturutskott och inte kulturministern som ska bestämma vad som är bra och dålig kultur och vad som ska stödjas och inte, utan kvalitetsmättet måste avgöras utav andra. Professionella, som själva arbetar inom sektorn eller som har en god överblick över sektorn, och då är det myndigheter som i stor frihet ska bestämma vad som är bra kvalitet eller inte, så att jag kan smita undan frågan genom att säga att det är inte upp till mig.

Fungerar principen om armlängds avstånd i praktiken?

Hyfsat skulle jag vilja säga. Inte alltid, och den är viktig. Den är otroligt viktig. Just av de skälen jag har sagt. Vi ska inte ha en kulturpolitik som pekar med hela handen och berättar vad som är bra eller dåligt eller vad som ska gynnas eller missgynnas, utan vi ska tala om konstens egenvärde och vi ska se till att det finns förutsättningar för en mycket stor bredd inom kulturutbudet. Men det är andra som ska bestämma och för det mesta så tycker jag ändå att den fungerar hyfsat. Och det finns exempel på att det inte alltid har fungerat. Lena Adelsohn Liljeroth själv har väl vid några tillfällen trampat över gränsen tycker jag när hon till exempel uppenbarligen, som jag ser det, bestraffade Andreas Brännström som var intendent på Thielska för att han också hade varit en av de tillskyndarna till Nug och hans verk under konsthögskoleperioden, och det är inte en kulturministers uppgift.

Det sägs att det finns en vänstervridning inom kultursektorn.

Är det något som du upplever och finns det något problem med om det finns en åsiktsdominans? För ditt parti måste det ju vara positivt?

Ja, men det är väldigt lätt att vara kulturpolitisk talesperson för Vänsterpartiet när jag är ute och träffar konst- och kulturutövare. Det är väldigt, väldigt enkelt. Så är det. Det kan vara ett problem och en kulturminister från Vänsterpartiet, om vi skulle få en sådan, måste vara väldigt noga med att det inte blir åsiktsgynnanden, att det liksom inte blir de fria teatergrupper som har varit taskiga mot Alliansen som får. Sen kan den konstnärliga kvaliteten vara retlig och provocerande både för Alliansen och för Vänsterpartiet och ska vara det. Det ska ju vara, det menar jag är en av konstens och kulturens uppgifter, att faktiskt spränga gränser.

Om det skulle bli ett maktskifte, tror du att de skulle sitta och vara lika kritiska åt andra hållet?

Nej, men kanske lite mer och det tror jag är bra. Jag tror det är hälsosamt ifall man också är kritisk mot den politiska makten, men det är ju så att det finns ju andra maktcentra än de politiska. Den stora ekonomiska makt som finns centrerad i kapitalägare och stora företag som också, i kultursektorn, har stort inflytande. Göteborgs symfoniorkester

skulle knappt överleva en dag utan Volvo, till exempel. Så de tar ju sig också makt på kulturområdet och den makten kommer att finnas kvar oavsett majoritet inom Sveriges riksdag, så att därför så tror jag att det kommer att finnas... om man har den utgångspunkten att kulturen faktiskt också ska utmana makten så kommer man alltid att utmana den ekonomiska makten som till sin natur är mer höger, men jag hoppas att man också utmanar den politiska makten ifall vi får majoritet.

Vad vill Miljöpartiet med kulturpolitiken?

Miljöpartiet föddes 1981 som ett enfrågeparti, sprunget ur 1970-talets miljörelse och gröna våg. Initiativet togs av bland andra folkpartisten Per Gahrton. Till en början var partiet strikt blockneutralt men präglades av den radikala anda som format 1970-talets gröna våg. Kärnkraftsfrågan kom att bli den enskilda sakfråga som lyfte partiet i opinionen. Första gången man ställde upp i ett riksdagsval var 1982, då partiet fick 1,7 procent. Det skulle dröja två val, till 1988, innan partiet gjorde entré i rikets lagstiftande församling. Vid det laget var kärnkraftsdebatten så gott som död, men partiet fick luft under vingarna tack vare debatterna om säldöd och algblooming i Östersjön.

Även om Miljöpartiet på senare år allt tydligare kommit att bli den självklara tilltänkta regeringssamarbetspartnern till Socialdemokraterna samt i det allmänna medvetandet ingår i den konstellation som kallas "De rödgröna" och som uppstått som svar på den borgerliga Alliansen, så gör man fortfarande anspråk på att i ideologiskt avseende stå utanför den traditionella höger-vänster-skalan för att i stället företräda vad man kallar för en "grön ideologi". Denna ideologi vilar på tre grundpelare:

- solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet
- solidaritet med kommande generationer
- solidaritet med världens alla människor.³¹

Utifrån dessa allmänt hållna principer härleder man sedan sina ståndpunkter i sakfrågorna. Under den föregående partiledningen kunde man iaktta en viss förskjutning mot den politiska mitten och omfattande av vissa liberala åsikter, till exempel i friskolefrågan. Samarbetet med den borgerliga Alliansen i fråga om migrationspolitiken är ytterligare ett exempel på detta närmande. Under den nuvarande partiledningen har dock rörelsen snarast gått åt det andra hållet.

Att Miljöpartiet i mångt och mycket varit, och är, ett enfrågeparti fokuserat på miljöfrågorna har också präglat deras engagemang, eller kanske snarare brist på engagemang i kulturpolitiken. Sedan valet 2006 har partiet endast lagt 76 motioner i kulturutskottet, vilket kan jämföras med Socialdemokraternas 448, Moderaternas 233 och Folkpartiets 164 motioner under samma period.

Åsiktsmässigt ligger Miljöpartiet av motionerna att döma nära de övriga rödgröna partierna. Från Alliansen skiljer man sig framförallt genom att man vill öka den statliga kulturbudgeten med 1,3 miljarder³² och luckra upp upphovsrätten. I den motion man lade 2009 som svar på regeringens kulturproposition yrkar man på avslag endast på fyra

³¹ Miljöpartiets partiprogram, Grön ideologi – solidaritet i handling.

³² Motion 2013/14:Kr338.

punkter: förändringen av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter, nedläggningen av Svenska rikskonserter, upphävande av tidigare myndighetsspecifika mål och förändringen av de nationella kulturpolitiska målen. I likhet med övriga rödgröna partier menar de miljöpartistiska motionsförfattarna att målet om att motverka ”kommersialismens negativa verkningar” skall bevaras.³³

I partiprogrammet är formuleringarna i avsnittet om kulturpolitiken svepande och allmänt hållna. Partiet vill slå vakt om mångkultur och varnar för ”genomdrivandet av monokulturen”³⁴. Man trycker på kultur- och musikskolor och pekar också på att såväl klassiska kulturinstitutioner som fria grupper är nödvändiga, men ger ingen fingervisning om hur prioriteringarna bör se ut. Upphovsrättslagstiftningen vill man reformera och menar att ”kopiering och fildelning för privat bruk ska inte vara straffbart, samtidigt som upphovsmän ska ha rätt till en rimlig ersättning”. Hur detta skall gå till lämnas emellertid åt fantasin. Bibliotek och kulturarv skall bevaras och idrottsrörelsen stödjas (med lika fördelning av resurser mellan könen).

Mediepolitiken inskränker sig till upprätthållande av presstödet och public service starka ställning, samt förbud mot ägarkoncentration i medievärlden. Även reklamen bör detaljregleras:

*Konsumenter ska ha möjligheter att göra fria och upplysta val. Vi vill begränsa reklamens utbredning, särskilt bland barn och unga. Sexistisk reklam och reklam riktad mot barn under tolv år ska vara förbjudet, liksom reklam för spel och alkohol.*³⁵

Hur man som konsument ska kunna göra fria och upplysta val i ett samhälle där företag är förbjudna att sprida information om sina produkter framgår emellertid inte. Ser man till formuleringarna i partiprogrammet tyder de på en utpräglad vänsterhållning i synen på kulturpolitiken, i den mån de inte bara är allmänt hållna och anpassade till rådande konsensus.

Miljöpartiets remarkabla särställning i svensk mediebevakning – partiet får så gott som ingen negativ publicitet³⁶ – avspeglas inte i förtroendet för partiets kulturpolitik. Endast 6 procent av svenskarna anser att Miljöpartiet har den bästa kulturpolitiken och endast 35 procent av partiets egna väljare tycker att Miljöpartiets kulturpolitik är den bästa.³⁷ Bland de miljöpartistiska väljarna kommer, föga uppseendeväckande, Socialdemokraterna respektive Vänsterpartiet på andra och tredje plats.

33 Motion 2009/10:Kr3.

34 Miljöpartiets partiprogram, Grön ideologi – solidaritet i handling.

35 Miljöpartiets partiprogram, 2.6 Kultur.

36 Wennö (2014).

37 Demoskopundersökning (2014).

Intervju: Tina Ehn (MP), kulturpolitisk talesperson

Varför behövs kulturpolitik?

Därför att det är viktigt att skapa möjligheter för människor att vara aktiva i kulturen. Jag brukar kalla kulturen för något slags ekosystem mellan människor. Det är förutom allt det här med folkbildning och mötesplatser en slags brygga för förståelse mellan människor och då tror jag att det är viktigt att det finns politik för att göra det möjligt.

För vems skull bedriver Miljöpartiet kulturpolitik?

För vems skull? För samhällets förståelse för varandra, för samhällets ifrågasättande av vad som pågår...

Vem är "samhället" då?

Alla vi. Människor.

Som medborgare eller som kulturkonsument eller som utövare eller...?

Både och, alltihop.

Ni har ingen tyngdpunkt?

Periodvis så riktar man ju naturligtvis in sig på olika områden i kulturpolitiken och sitter man i riksdagen så handlar det ju om vilka resurser man bidrar med till olika delar i samhället. Ibland så får man lyfta vissa frågor mer än andra därför att man tycker att det haltar.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Miljöpartiets kulturpolitik? Hur skulle du beskriva dem?

När jag pratar om grön kulturpolitik så pratar jag mycket om det här mellanmänniska, det här med förståelsen av samhället, det här med våra så kallade ekosystem som jag gärna applicerar på kulturen. Om man tar det här konsumtionsperspektivet som vi ofta pratar om, med en hållbar framtid och att vi kanske inte kan konsumera så mycket prylar, då blir ju kulturen intressant för det är någonting som vi då kan konsumera mera och ta del av mera utifrån det perspektivet. Den gröna kulturpolitiken skulle jag väl vilja säga, den är ju också mycket det här att skapa förutsättningar för människor att vara delaktiga, verka i ett samhälle där det finns möjlighet till yttrandefrihet och där kulturen är en viktig del av ifrågasättandet av vad som pågår.

Miljöpartiet kom ju till i mångt och mycket som ett enfrågeparti en gång i världen, hur har processen sett ut för att forma en kulturpolitik?

Ja, den har ju inte varit klockren. Vi har ju prioriterat miljöfrågorna så att vi har väl inte alltid varit de som har stått på barriaderna och varit duktigast i kulturpolitiken. Men jag skulle vilja påstå att i Miljöpartiet så finns det väldigt många människor som håller på med kulturfrågor och som är väldigt medvetna runt det, och alltid har varit. Men den har ju vuxit fram genom människor som jobbar med frågorna och inte minst när man driver frågor här i riksdagen då så formuleras ju kul-

turpolitiken utifrån det. Men hela Miljöpartiet är ju sprunget, som du säger dels, inte bara ur en fråga men ur en miljö rörelse, en rättviserörelse, delvis en hälsorörelse också egentligen, och just ur rättvisedelen i partiet så har ju alltid kulturfrågorna varit viktiga.

Hur yttrar sig den här gröna ideologin konkret i kulturpolitiken vid ställningstaganden till konkreta förslag?

Ja, det är väl väldigt mycket det här att det ska finnas en rättvisa på något sätt i kulturpolitiken som lyfter in både de som är utövare och de som är konsumenter. I det internationella perspektivet tycker jag i dag att kulturen är väldigt mycket av en dörröppnare.

Hur skiljer sig Miljöpartiet från de andra rödgröna partierna?

Ja, det är ju en bra fråga, det blir i sakfrågorna som man kan se skillnader. Men de är ju inte gigantiskt stora de här skillnaderna, det tycker jag inte...

Har du någon sådan sakfråga som skiljer ut er från Socialdemokraterna och Vänstern?

Ja du... det finns väldigt många frågor som vi inte alls tycker lika i men nu när du frågar så här direkt så ser jag liksom ingen jättestor fråga. Vi är ju lite mer pragmatiska tror jag.

Skulle man kunna säga att det finns någon skillnad i grundsyn mellan Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, på hur man ska driva kulturpolitik?

Det har jag faktiskt inte funderat på, så det har jag inget så där jättesnabbt svar på, men nej. Det kan jag inte svara på sådär direkt.

Vad skiljer er från Allianspartierna i kulturpolitiken?

Det är det här med skillnaden kan jag tycka, att vi tycker att det finns en viktig del i att samhället står för en del i ansvaret för kulturpolitiken. Där kanske Alliansen tycker att marknaden kan sköta mer av det.

Och ni tycker...?

Nej, vi tycker väl att det finns en vits med att samhället står för en del, att det offentliga står för en del av kostnaderna, men inte så där alltid. Sen kan jag tycka att det finns en viss skillnad när man tittar på ett område som utbildningspolitiken. Där har ju vi en syn om att det är väldigt viktigt med att det finns estetiska ämnen i skolan, att det finns musik och kultur i skolan, konstestetik som en del av bildningen. Och när jag tittar på den utbildningspolitiken som vi har i dag, så känner jag att den minimerar det mer än vad jag tycker är bra. Jag säger inte att kulturpolitiken inte ser det, men jag säger att utbildningspolitiken inte tar in den forskning som finns runt hur viktigt det är med att kunna utöva kultur när man är ung.

Vilka tycker du är de bästa reformer som Alliansen har genomfört under de här två mandatperioderna på kulturpolitikområdet?

Ja, de har ju inte genomfört så mycket reformer på kulturpolitikområdet men den reformen som jag inte har någonting emot och som jag tror kan bli bra är den här nya fördelningen av resurser, kultursamverkansreformen, för principen att resurserna ska vara närmare brukarna står vi ju bakom. Sen får man ju följa upp den, men det verkar som att den fungerar ganska bra och det har inte varit vare sig bu eller bä för den, men principen tycker jag om.

För där skiljer ni ju er från till exempel Vänsterpartiet som inte...

Ja, det stämmer nog bra det.

Hur ser du på Skapande skola?

Skapande skola tror jag också är en reform som kan bli bra. Sen är ju frågan om det är rätt satsade pengar. Det är ju alltid den frågan man får ställa sig, som politiker. Jag tror att Skapande skola är väldigt bra för inte minst de kulturskaparna som kommer in i skolan och den kopplingen mellan skola och kulturskapare är intressant och viktig.

Vilka är de sämsta reformer som Alliansen har genomfört?

Det är att ta bort de estetiska ämnena i skolan. Och jag tycker att det finns lite brist i att man har genomfört bibliotekslagen och infört en skolbiblioteksreform och inte då sett till att lyfta in det absolut viktigaste i de reformerna som har med utbildade bibliotekarier att göra. Det tycker jag är en väldig brist.

Vad skulle man ha gjort i stället?

Man skulle ha sett till att den viktigaste delen i den här reformen är utbildad personal. Bibliotekarierna. De skulle ha lyfts fram som det viktigaste i de här frågorna, tycker jag.

Om Miljöpartiet fick kontroll över kulturpolitiken efter valet i höst, vad skulle ni ändra på då?

Vi skulle väl försöka att jobba mer med att få igenom möjligheterna för kulturarbetare. Det är ju tuffa villkor för kulturarbetare och en fråga som vi har drivit på – och som vi hoppas kommer till en lösning oavsett regering – är ju det här med de statliga inkomstpensionerna.

Håller inte det på att lösas nu?

Jo, jag hoppas det men jag har inte sån insyn så jag kan säga vad som pågår. Jag tänkte däremot att jag kanske skulle lyfta det i någon fråga framöver, därför att jag tycker att det är lite pinsamt att vi inte lyckas lösa den frågan.

Vad är det för stora genomgripande reformer som ni skulle vilja genomföra?

Ja, jag skulle vilja göra lite satsningar runt kulturskaparna. Till exempel de här allianserna som är en väldigt viktig, bra sak för professionella kulturskapare skulle man vilja vidareutveckla. Jag skulle också gärna

satsa på våra bibliotekarier runtom i landet. Ungas rätt till kultur. Vi lyfter mycket frågan runt kultur- och musikskolorna och, det är klart, det är ju en kommunal fråga liksom bibliotek är kommunala frågor, men inte desto mindre viktigt för oss här i riksdagen.

Men inget konkret?

Det ligger i pipeline i så fall.

Inga konkreta reformidéer eller så?

Inte som jag kan säga just nu att vi har stora konkreta reformidéer som ska genomföras under kommande år, men det ligger lite tankar här i...

Är det någon av reformerna som Alliansen har genomfört som ni skulle vilja upphäva eller rulla tillbaka?

Jag vet inte riktigt det för det är ju alltid det här när man rullar tillbaka saker att det är inte säkert att tiden har stått still. Det rinner ofta mycket vatten under broarna så att det är ju sånt där som man får hantera i så fall.

Vilka skulle du säga är de viktigaste kulturpolitiska frågorna under de närmaste åren?

Ja, alltså, egentligen så tycker jag att kulturen får för lite förståelse i samhället. På något sätt så betraktas kulturfrågor i Sverige över huvud taget litegrann som något styvmoderligt, som någonting som man gör när man har råd, någonting som är lite grädde på moset. Det är något som jag tycker är väldigt märkligt därför att på många sätt så är det väldigt mycket grunden i vårt samhälle. När jag har haft kultursamtal med människor som jobbar med kultur så märker jag att man är lite frustrerad över att man alltid är någon som ska underhålla eller någon som ska bidra med någonting. Jag märker också att man är rädd för att närma sig marknaden många gånger. Företagsverksamhet. Jag kan se att det finns en väldig spännvidd där, en väldigt intressant utvecklingsmöjlighet mellan kulturen och marknaden.

Menar du företag i kultursektorn eller företag utanför kultursektorn?

Nej, jag menar över huvud taget verkligen. Så att jag har väldigt mycket funderingar på hur man till exempel ska marknadsföra Sverige i världen, varför använder vi inte de här fantastiska möjligheterna som vi har med kulturen några gånger också.

Gör vi inte det? Vi har en musikexport på 1 miljard...

Ja, musikexport har vi, absolut, det har vi men det finns väldigt mycket annat. Rent geografiskt när man tittar på olika platser runtom i Sverige så tycker jag att företag och kultur skulle kunna göra mycket mer hand i hand.

Hur skulle Miljöpartiet vilja stimulera den privata kultursektorn?

Det är ju viktigt att man gör det väldigt mycket enklare för den privata kultursektorn också. Att man skapar möjligheter. Det är ju väldigt mycket den som är fri och åker omkring och gör det möjligt för kultur

i hela landet. Så att där finns flera olika saker man behöver göra, men det handlar väl om stipendier och det handlar om att man lever upp till alla uttalade möjligheter och regler som man har beslutat om, vilket man faktiskt inte gör i dag riktigt.

Hur menar du då?

Nej, jag tänker på utställningsersättningar som finns till exempel.

Alltså statliga ersättningar?

Ja.

Hur kan man få den privata kulturektorn att växa?

Ja, det är en bra fråga. Men där är väl litegrann som jag säger också att man skulle kunna använda sig av möjligheterna som finns att marknadsföra Sverige eller marknadsföra varandra i olika sammanhang.

Vilka kriterier ska få avgöra om en specifik kulturverksamhet ska få offentlig finansiering? Om vi har till exempel två fria teatergrupper, hur ska man kunna avgöra vilken som ska finansieras med skattemedel?

Det var en klurig fråga. Jag vet inte hur man ska definiera det men det är ju ingenting som jag har sysslat med riktigt.

I de kulturpolitiska målen så står det att kulturpolitiken ska syfta till att främja konstnärlig kvalitet men man definierar inte vad som är konstnärlig kvalitet.

Okej. Nej.

Har ni någon uppfattning om hur man ska förhålla sig till det här begreppet?

Nej, jag tror inte att jag ska uttala mig så mycket som expert på det. Jag tror att det blir väldigt konstigt. Men jag hoppas att man har grunder för det så att man ändå kan ha någon slags, göra någon slags objektiv värdering eller vad man ska säga, av det hela. Det är ju väldigt viktigt att det finns och skapas experimentell och ny kultur. Det är ju spännande. Jag hörde till exempel att regeringen nu skulle fortsätta med Kulturbryggan, som är en sådan där del där man håller på med mycket nydanande och experimenterande och så. Och det tycker jag är bra.

Fungerar principen om armlängds avstånd i den svenska kulturpolitiken?

Jag tycker det fungerar ganska bra.

Den svenska kulturpolitiken är uppbyggd kring föreningslivet, olika typer av medlems- och intresseorganisationer som man fördelar pengar via. Är det här ett bra system? Bör de här organisationerna ha mer makt eller bör de ha mindre makt eller är det lagom som det är?

Ja du. Det är ju en väldigt viktig del för kulturlivet i hela landet om man säger. Förutom att jag är kulturpolitisk talesperson så är jag även landsbygdspolitisk talesperson och där ser jag att det är otroligt viktigt att det finns de här möjligheterna. Men din fråga om organisationernas

makt, den har jag faktiskt inte heller riktigt funderat över. Jag har inte heller hört någon som har ifrågasatt det.

Hur ser ni på företagssponsring?

Oj! Vi är väl inte emot sponsring så. Det är vi ju inte i princip utan det är väl någonting som vi tycker kan vara okej.

Är det något ni tycker att man kan främja på politisk väg?

Tveksamt.

Kulturstiftelser och privata donationer då, hur ser ni på det och kan politiken göra någonting där? Ska politiken göra någonting där?

Jag tror inte att jag har något bra svar där heller riktigt. Jag har inte heller stött på det som något problem faktiskt. Det är ju ofta när det dyker upp problem som man börjar rota i vad det är frågan om.

Hur ställer ni er i upphovsrättsdiskussionen som ju fortfarande är en het potatis?

Det är väl en av de stora frågorna som hela tiden dyker upp inom kulturpolitiken.

Och vad är Miljöpartiets hållning?

Vi tycker att det behövs en översyn, kanske av upphovsrättslagstiftningen. Nu jobbar jag inte jättemycket med de frågorna utan vi har försökt dela upp det inom kulturområdet. Det är min ersättare Agneta Börjesson som jobbar med den och vår inställning har alltid varit att det är väldigt viktigt att det är kulturskaparna som har rätt att få kunna leva på sin konst och sitt kulturutövande.

Har ni någon principiell hållning där?

Alltså, vi tycker inte att det är okej att jaga en ungdomsgeneration. Vi har sagt att vi... att ladda ner för privat bruk och sånt där har vi sagt att det är okej.

Vad är skillnaden att ladda ner för privat...

Eh, ja, det är ju den där, skillnaden där som är problem...

Den gröna ideologin ger ingen vägledning om man ska...?

Nej, men det kommer ju fram lösningar eftersom det är många fler än vi som tycker så här. Du har ju det här med Spotify och sånt som har utvecklats och det är ju sånt som vi hoppas ska utvecklas också mer, för det är ju inte meningen att den som har skrivit en bok eller skapat en film eller spelat in musik inte ska kunna få leva på det. Man ska kunna känna att man har producerat något som man har möjlighet att kunna få en inkomst ifrån.

Mediefrågorna då. Är ni nöjda med utfallet kring finansieringen av public service till exempel?

Ja, vi är nöjda med hur den frågan har landat. Det är vi.

Med att man bibehåller tv-licensen?

Det var ju många frågor och vågor så där och vi kände väl att det fanns ett stöd i att behålla det systemet som är.

Presstödet?

Ur mitt landsbygdsperspektiv så är presstödet viktigt på många sätt för att det finns lokaltidningar, att det finns en journalistik.

Reklamskatten?

Reklamskatten ja, just det. Vad sa vi om den nu då?

För den drabbar ju bara tryckt press.

Just det. Den tyckte vi väl i så fall att vi skulle utveckla till att även gälla annan reklam så att säga.

Finns det ett problem att det finns en politisk slagsida i ett kulturliv som finansieras med allmänna medel?

Om det finns en politisk slagsida så kan ju det vara ett problem.

Men det är ingenting som du har uppfattat?

Nej, jag tror inte att jag har uppfattat det riktigt så.

Vad vill Sverigedemokraterna med kulturpolitiken?

Sverigedemokraterna är en udda fågel i det svenska politiska landskapet. De sticker ut såväl i sina ideologiska utgångspunkter som i sina konkreta förslag. Detta märks inte minst på kulturpolitikens område där partiet utgår från en helt annan definition av kulturbegreppet än samtliga övriga riksdagspartier.

Sverigedemokraterna vill liksom Miljöpartiet placera sig utanför den traditionella höger-vänster-skalan. Till skillnad från Miljöpartiet ingår Sverigedemokraterna inte heller i någon valkoalition och det finns inget förslag till regeringssamarbete där Sverigedemokraterna ingår. I sitt principprogram beskriver sig Sverigedemokraterna som ”ett socialkonservativt parti med nationalistisk grundsyn” vilket de preciserar med att de ”betraktar värdekonservatism och upprätthållandet av en solidarisk välfärdsmodell som de viktigaste verktygen i byggandet av det goda samhället”.

Sverigedemokraterna grundades 1988 av bland andra representanter från ett antal högerextrema, främlingsfientliga och rentav nazistiska organisationer såsom Framstegspartiet, Sverigepartiet, Bevara Sverige Svenskt och Nordiska rikspartiet. Partiet kandiderade till riksdagsvalet redan 1988 och fick då sammanlagt 1 118 röster. 1991 kandiderade en fjärdedel av partiets 43 lokalavdelningar till kommunalvalen och man fick mandat i två kommunfullmäktige.³⁸

Under första halvan av 1990-talet samlade Sverigedemokraternas demonstrationer och möten ofta högljudda skinnskallar och uniformerade aktivister från organisationen Vitt Ariskt Motstånd (VAM), som partiet under årtiondets andra hälft skulle komma att ta avstånd från. I samband med att Mikael Jansson tog över partiledarskapet 1995 inleddes en medveten strävan att göra partiet rumsrent, en strävan som sedan intensifierats ytterligare när Jimmie Åkesson tog över partiledarposten tio år senare.

I Sverigedemokraternas första partiprogram, antaget vid partiets kongress 1989, finns endast ett kort stycke om kulturpolitiken. Det lyder i sin helhet:

Sverigedemokraterna vill slå vakt om den svenska kulturens ställning och främja dess utveckling, både på riksnivå och på lokal nivå. Svenskarna har ett rikt kulturarv som inte får gå förlorat för framtida generationer. Detta kulturarv är idag allvarligt hotat av dålig kulturundervisning i skolorna, den ökande utomeuropeiska invandringen samt den kommersiella, USA-inspirerade ”skräpkulturen”. Därför måste den svenska grundskolan i undervisningen ge eleverna ökade kunskaper om de lokala kulturyttringarna i hembygden, det svenska och nordiska

38 Sverigedemokraterna 10 år!!! : 1988–1998. (1998).

*kulturarvet. Sverigedemokraterna vill verka för en nya [sic], levande svensk kultur som alternativ till dagens kulturella mörker. Kulturanslag skall kunna beviljas de som i sitt skapande gestaltar yttringar av vår nationella och kulturella identitet. Värdefulla kulturföremål och nationella kulturskatter skall bevaras inom landet och ej få säljas på export.*³⁹

Det är en kulturpolitisk hållning som har stått sig i princip oförändrad genom partiets olika omdaningsprocesser. Medan den gängse samtida begreppsdefinitionen av ledet ”kultur” i begreppet kulturpolitik syftar på den humanistiska kulturdefinitionen, det vill säga kultur i bemärkelsen de sköna konsterna, stödjer sig Sverigedemokraterna på den andra definitionen av kultur – det antropologiska kulturbegreppet. Det vill säga kultur som seder och bruk, sociala mönster och levnadsvanor. I sitt principprogram skriver de:

*Kultur skulle kunna definieras som levnadssättet som förenar ett samhälle eller en viss grupp av människor. Som sådant inkluderar det bland annat språk, beteendemönster, seder och högtider, institutioner, konst och musik, klädsel, religion, ritualer, lekar, värderingar och normer för lagar och moraliska system.*⁴⁰

Härmed återknyter Sverigedemokraterna till den äldre innebörden av ordet kulturpolitik. Som My Klockar Linder pekar på i sin avhandling är såväl begreppet kulturpolitik som vi förstår det i dag som den politiska kategori som det syftar på en sentida företeelse, framvuxen under efterkrigstiden och i huvudsak från och med 1970-talet.⁴¹ Ordet kulturpolitik började användas först i slutet på 1800-talet men syftade då på utrikespolitik i bemärkelsen kampen mellan kulturer. Den svenska kulturpolitikens syfte var enligt denna definition att stärka ”det svenskas” ställning i världen. Det är en användning av begreppet som ligger närmare den som Sverigedemokraterna använder i sitt principprogram:

*Varje samhälle behöver gemensamma normer och värderingar, kollektiva minnen, gemensamma myter, gemensamma högtider och traditioner, gemensamma seder och bruk för att i förlängningen kunna hålla samman. Särskilt viktigt blir detta i en stat som den svenska med en solidariskt finansierad välfärdsmodell eftersom den solidaritet som håller upp systemet i sin tur baserar sig på identifikation och en stark känsla av gemenskap.*⁴²

Sverigedemokraternas aktivitet i riksdagens kulturutskott har varit relativt lågt under de fyra år som partiet suttit i den lagstiftande för-

39 Sverigedemokraternas partiprogram 1988.

40 Sverigedemokraternas hemsida.

41 Klockar Linder (2014).

42 Sverigedemokraternas hemsida.

samlingen. Endast 64 motioner har lämnats in, varav en stor del är svar på regeringens propositioner. I övrigt spelar kulturarvsfrågor och mångkultur/multikulturalism centrala roller.

Kulturarvet intar en självklar plats i den sverigedemokratiska kulturpolitiken. Kulturarvet är viktigt eftersom det ”fungerar som ett sammanhållande kitt”. En annan intressant passage handlar om kulturimperialism och kulturell relativism – två företeelser som Sverigedemokraterna säger sig vara emot.

De unika och olikartade identiteter som mänsklighetens olika folk och folkgrupper uppvisar är betingade av deras respektive kulturer. De skilda kulturerna är mänsklighetens gemensamma arv och bör erkännas och skyddas till allas gagn. Vi accepterar och stödjer att den svenska staten hjälper en inhemsk opposition i andra länder som arbetar för att förändra de aspekter av ett lands kultur som står i direkt strid med demokrati och grundläggande mänskliga rättigheter.⁴³

För att förstå denna besynnerliga passage får man söka sig tillbaka till såväl nationalismens som den antropologiska kultursynens rötter. Nationalismen som ideologisk strömning växte fram i spåren av den franska revolutionen och inspirerades av den tyske filosofen Johann Gottfried Herders idéer om historien och den mänskliga naturen. Herder menade att det inte fanns någon enhetlig mänsklig natur utan att alla kulturer var olika. Herder betraktade historien som en process där olika kulturer utvecklades åt olika håll. I likhet med bland andra universitetsgrundaren Wilhelm von Humboldt betonade Herder språkets betydelse och menade att tänkandet formas olika beroende på vilket språk tankarna uttrycks.

Under Napoleonkrigen blev nationalismen en drivkraft för de folk och länder som kämpade mot det franska kejsardömet imperialistiska ambitioner. Under 1800-talet blev nationalismen drivande bakom de rörelser som så småningom ledde till Tysklands och Italiens enande. Nationalismen betraktades vid den här tiden som en radikal strömning på vänsterkanten som ofta stod i opposition mot de gamla monarkierna och privilegiesamhällena. I Sverige hade exempelvis den liberala rösträttskampen starka nationalistiska undertoner. När Heidenstam skrev sin nationalistiska diktsvit *Ett folk* var den ett led i denna liberala rörelse.

I Sverige ledde emellertid de nationalistiska stämningarna till ett uppsving för denna gamla storsvenska rörelse som under stormaktstiden benämns göticismen och som hade tydliga chauvinistiska drag. Under slutet av 1800-talet tog det sig uttryck i form av nationalromantiken, vilken inte minst satte sina spår i den offentliga kulturen. Genom kulturella uttryck och symboler skapades berättelsen om en enhetlig

43 Ibid.

nation med en gemensam kultur, ett gemensamt förflutet och, får man förmoda, en gemensam framtid. Stockholmsutställningen 1897, skildrad i Anders Ekströms avhandling *Den utställda världen*, får betraktas som kulmen på denna utveckling och har lämnat spår i form av friluftsmuseet Skansen och Nordiska museets praktfulla palats vid galärhamnen på Djurgården – båda privat finansierade på initiativ av folklivs-entusiasten Arthur Hazelius.

Herder hade intresserat sig för den folkliga kulturens, inte minst folkmusikens, betydelse för den nationella identiteten och menade att just folkmusiken sade något om kulturens själ och identitet. Under nationalromantiken spirade dessa idéer på nytt och i Sverige intresserade sig bland andra Anders Zorn och Gustaf Anckarcrona för den folkliga kulturen – den moderna svenska riksspelmansinstitutionen var ett initiativ från Anders Zorn. Särskilt var det landskapet Dalarna, med sin traditionella kultur och särställning i den svenska historien ända sedan Gustav Vasas mycket framgångsrika PR-kampanjer på 1500-talet, som kom att framställas som en sinnebild för det genuint svenska. Redan 1937 påpekade emellertid Gustaf Näsström i avhandlingen *Dalarna som svenskt ideal* hur denna bild av det svenska urhemmet i högsta grad är en sentida konstruktion med ideologiska förtecken.⁴⁴

Kopplingen mellan den svenska nationalromantikens förgrundsfigurer och grumliga politiska strömningar framgår tydligt redan hos Näsström, som skildrar hur hemslöjdsentusiasten Anckarcrona vid sin dödsbädd hade ett porträtt av den nytillträdde tyske rikskanslern Adolf Hitler på nattduksbordet.

På kontinenten hade nationalismen anammats av högerradikala strömningar som använde den mot socialisternas internationalism. Inte minst i det stukade och revanschlystna Tyskland skulle nationalismen efter nederlaget i det första världskriget komma att spela en central och ödesdiger roll för historietvecklingen. Under Weimarrepubliken på 1920-talet stred kommunister och högnationalister öppet på gatorna och de radikala rörelserna vann allt fler anhängare på mittenpartiernas bekostnad. Demokratin syntes dödsdömd. 1933 kom nazisterna till makten och Adolf Hitler blev rikskansler.

Kulturpolitiken var central i det Tredje riket under 1930-talet och den tog sin utgångspunkt i nationalismen. Nazisternas kulturpolitik skulle främja det tyska och det sköna, medan det som ansågs fult eller utländskt skulle motarbetas. Enligt Hillman-Chartrand och McCaugheys uppdelning av kulturpolitiska modeller räknas nazisternas kulturpolitik som ingenjörsmodellen – det vill säga den typ av kulturpolitiskt system där staten tar allt ansvar för kulturlivet. Det är för övrigt samma kulturpolitiska modell som under samma period växte fram i det stalinistiska Sovjetunionen. Medan Stalins kulturpolitik syftade till att främja socialismens och arbetarklassens intressen syftade Hitlers dito

till att främja det tyska och det ”ariska”. Kulturpolitiken var ett effektivt redskap för att främja den politiska maktens intressen och många arkitekter, konstnärer, författare, kompositörer och andra kunde leva gott på offentliga uppdrag.

Många andra länder inspirerades av det tyska exemplet och i Sverige använde Per Albin Hanssons kulturminister Arthur Engberg Goebbles Reichskulturkammer och dess underavdelningar som mall för utformningen av ett nytt kulturpolitiskt system – varav flera beståndsdelar lever kvar än i dag.⁴⁵ Precis som i Tyskland syftade Engbergs kulturpolitik till att främja den nationella sammanhållningen – också terminologin är nära besläktad: folkhem/folkgemenskap – Volksgemeinschaft.

Efter kriget insåg man vilka förödande konsekvenser en alltför offensiv nationell kulturpolitik kunde få. De avskräckande exemplen från de totalitära staterna stämde till eftertanke. Hur man valde att hantera denna insikt varierade dock från land till land. I England formulerade nationalekonomen John Maynard Keynes, under en period ordförande för Arts Council, principen om armslängds avstånd, som syftade till att minska de politiska makthavarnas inflytande över de offentliga kulturinstitutionerna, en princip som också importerades till Sverige när man 1974 efter engelsk förebild inrättade Statens Kulturråd. I Tyskland avskaffades den nationella kulturpolitiken så gott som helt och än i dag vilar ansvaret för den offentligt finansierade kulturen huvudsakligen på regionerna.

I Sverige levde den nationella kulturpolitiken vidare och rentav expanderade efter 1974 års stora kulturpolitiska reform, men dess innehåll kom att i stor utsträckning präglas av den vänsterradikalisering som ägde rum under 1960- och 1970-talet. Den offentligt finansierade kulturpolitiken har expanderat parallellt med välfärdsstaten i så gott som alla industrialiserade länder, men allra mest i de länder vars kulturpolitik Hillman-Chartrand och McCaughey beskriver som arkitektmodellen, det vill säga där staten utgör en arkitekt som bestämmer över kultursektorns infrastruktur och fördelning av offentliga medel, något som är särskilt påfallande i de skandinaviska länderna. I viss mån skulle man kunna säga att folkhemstanken fortfarande lever kvar i den nationella kulturpolitiken, även om det ideologiska innehållet har kommit att förändras.

Den sverigedemokratiska kulturpolitiken återknyter till denna tradition där man ville använda kulturpolitiken för att skapa en sammanhållen nationell gemenskap. Den bland borgerliga så utbredda skepsisen mot alltför långtgående statliga ingrepp på kulturens område lyser med sin frånvaro hos Sverigedemokraterna, som i stället väljer att anspela på folkhemsnostalgi. Sverigedemokraternas motioner och kulturpolitiska dokument präglas av en motvilja mot innehållet i stora delar av den förda kulturpolitiken – främst då uttrycken för vad man

45 Edwardsson (2009), sid 248.

kallar för mångkultur eller multikulturalism – men inte mot det kulturpolitiska systemet som sådant. Förmodligen är det där man finner förklaringen till det lite uppseendeväckande faktum att hela 14 procent av de sverigedemokratiska väljarna, det vill säga den näst största gruppen, anser att Vänsterpartiet för den bästa kulturpolitiken.⁴⁶

När jag intervjuar Sverigedemokraternas kulturpolitiske talesperson Aron Emilsson har han precis tillträtt till sin post och har bara haft några veckor på sig att sätta sig in i frågorna.

Intervju: Aron Emilsson (SD), kulturpolitisk talesperson

Varför behövs kulturpolitik?

Kulturpolitiken behövs därför att kulturen är en så viktig del av människors liv, av nationens liv, av vår existens. Från det att vi föds till dess att vi dör formar den oss livet igenom och ger oss ytterligare en dimension utöver det rent överlevnadsmässiga som vi behöver.

Vad innebär "nationen" i det här sammanhanget?

Ja alltså, den svenska nationen. Landet Sverige skulle man kortfattat kunna säga naturligtvis. Den svenska identiteten och det svenska samhällets uppväxt och utveckling.

Är nationen någonting annat än staten?

Nationsbegreppet kommer från folkbegreppet och staten är ett mer geografiskt, territoriellt begränsat område så att det är klart att i någon slags statsvetenskaplig mening så är nationen då folket och staten dess gränser.

Är nationen någonting annat än summan av de som lever där och deras intressen? Har nationen ett eget intresse som skiljer sig från medborgarnas intresse?

Nej det är klart, rent filosofiskt kan man ju resonera kring om nationen bara är de medborgare som lever inom gränserna i dag eller om vi också har någon slags ansvar för det som är efterlämnat till oss eller det som ska efterlämnas till efterkommande generationer. I den meningen tycker jag att nationen också kan ha ett eget intresse på något sätt, att se det större än vi som bara lever i dag då.

Vilka är de ideologiska utgångspunkterna för Sverigedemokraternas kulturpolitik?

Det handlar om att vi menar ju verkligen att kulturen har en central plats i politiken och det är klart att det bygger på att vi ser att kulturarvet som en prioritet i vår politik. Vi ser att vi har ett ansvar att förvalta den kultur som har uppkommit i Sverige och som också ska föras vidare på ett eller annat sätt. Kulturen spelar en central roll i samhällsbygget också, eftersom kultur är odling så följer det ju också från vagn till graven.

Ni skriver ju i ert principprogram att ni snarare stödjer er på det som brukar beskrivas som den antropologiska definitionen av kulturbegreppet än den humanistiska, och här sticker ni ju ut jämfört med hur alla andra partier använder ordet kultur inom kulturpolitiken.

I och för sig så kan jag ju inte riktigt hålla med om den beskrivningen för att visst, det är klart att de klassiska konsterna och de seder och bruk, traditioner, kulturella inslag som på något sätt har formats inom alla de olika områdena, som musik och arkitektur och litteratur och konst, har ju på något sätt också lagt grund för den konst som har format Sverige

och den svenska självuppfattningen. Dessutom så har vi ju naturligtvis satsningar på konstformerna också. Det är inte bara en vilja att bevara och stärka det som kan inordnas i seder och bruk utan det är också ett värnande av att fler ska få tillgång till kultur. Jag tycker att det finns en bredd ändå som gör att det inte bara är traditioner, seder och bruk och den kan inordnas i immateriellt och materiellt kulturarv.

Vilket eller vilka andra partier tycker du att ni ligger nära kulturpolitiskt?

Bra fråga, jag tror att det beror lite på vilka områden inom kulturpolitik man tittar på när man bryter ner det, men naturligtvis så är vi ju i någon slags ideologisk utgångspunkt ett kulturkonservert parti. Vi har en konservativ ideologi och där är det ju så att vi ligger lite närmare de borgerliga partierna, Alliansen, i värnandet om kulturarvets former och de stora scenerna för konstnärligt framträdande.

Men Alliansen talar ju inte om "nationen" eller den antropologiska kultursynen i sina dokument.

Nej, det gör de inte i debatten i dag men samtidigt så får man väl säga någonstans att i en klassisk mening så är det väl kulturarvets former, de klassiska kulturinstitutionerna som de har värnat framför så att säga, samtidskonsten eller den mer vänsterorienterade kulturen. Att kulturen ska verka mot kommersialismens negativa inverkningar och så där var en viktig del som man avskrev i de nya kulturpolitiska målen och så sett kan man ju säga att vi har vissa likheter.

Enligt en opinionsundersökning som jag har låtit göra så tycker 14 procent av Sverigedemokraternas väljare att Vänsterpartiet har den bästa kulturpolitiken. Det är alltså den näst största gruppen av Sverigedemokraternas väljare. Varför tror du att så många Sverigedemokrater tycker att Vänsterpartiet har en bra kulturpolitik?

Det var en intressant fråga. Jag har inte sett den opinionsmätningen själv.

Ja, jag har gjort den alltså inför den här rapporten.

Ja, jag förstår. Väldigt svårt att svara på, jag vet inte riktigt vad det är man... vilka områden inom kulturpolitiken, nationellt eller regionalt eller lokalt som man identifierar sig med då att Vänsterpartiet har en bra linje... det finns ju säkert områden inom kulturpolitiken som är breda, och inte minst nu med kultursamverkansmodellen och regionaliseringen av kulturpolitiken så kan jag tänka mig att det finns förslag som ligger nära både vänster och höger.

Hur ser ni på regionaliseringen?

Vi har ju sagt att vi ställer oss försiktigt positiva till kultursamverkansmodellen, men att man får hålla ett öga på hur reformen utvecklas och göra någon form av utvärdering på den efter någon period. Det är ett helt nytt grepp inom svensk kulturpolitik men det är klart, att föra kulturpolitiken närmare medborgarna på ett sätt får man väl ändå säga

att det gör, med den lokala beslutsnivån så är det ju en form av steg i demokratisk riktning. Vi har ställt oss försiktigt positiva men jag tror att det är viktigt att vi ändå utvärderar och tittar på hur reformen slår, om det uppstår stora olikheter mellan regioner eller om satsningarna fördelas väldigt olika i förhållande till vad vi vill från nationellt håll då.

Hur skiljer sig Sverigedemokraternas kulturpolitik från de rödgröna partiernas?

Det handlar mycket om vårt fokus och våra prioriteringar. Jag tycker att det är tydligt både i den kulturpolitiska debatten men också i de budgetförslag jag har sett att vi har en väldigt tydlig prioritet på kulturarvets former och kulturmiljön, och också lyfter den frågan mer i debatten än vad de rödgröna partierna gör. Från De rödgrönas håll så ligger väl mycket av 1970-talets kulturpolitiska syn kvar i någon mån tycker jag att man får säga, och större satsningar och värnanden om samtidskonst och om utmanande, experimentell och andra former av kulturuttryck i kontrast till kulturarvet eller kulturmiljön.

Hur skiljer ni er från Allianspartiernas kulturpolitik?

Där är det framförallt de kulturpolitiska målen, reformeringen av dem som Alliansen genomförde och lade förslag om. Vi vill ju ha ett eget förslag till kulturpolitiska mål och där ser man konfliktytor därför att vi har sagt att de här nationella målen som Allianspartierna har genomdrivit ska upphävas och ersättas av kulturpolitiska mål, som snarare syftar då till att främja kulturarvsvårdande insatser i högre grad och stödja projekt som både stärker, levandegör och tillgängliggör alla kulturvårdets former som finns i landet.

Men kulturarvet finns ju i de kulturpolitiska målen?

Ja, det gör det fast det handlar ju om att nu också främja en högre grad av självständighet och självförsörjning inom samtidskulturen, samtidskonsten som fortfarande uppbär ett väldigt stort statligt stöd eller statligt ansvar.

Vilka kulturpolitiska mål skulle ni vilja ta bort?

Ja, det har inte jag satt mig in i detalj faktiskt – jag har ganska nyligen börjat gå igenom det här underlaget och jag har inte suttit med i utskottet under den period som de diskuterades och det lades alternativförslag, så att det får jag återkomma till i så fall.

Är det något konkret kulturpolitiskt mål som ni skulle vilja föra in bland de kulturpolitiska målen?

Det är svårt för mig att svara på i detalj, för det är ett arbete som jag har börjat att gå igenom och sätta mig in i så att det...

Hur skulle kulturpolitiken ha sett annorlunda ut om det hade varit ni som hade styrt på kulturdepartementet under de två gångna mandatperioderna?

Det hade varit en ännu tydligare satsning, tydligt fokus på att prioritera upp områdena som rör kulturarvet, kulturmiljön nationellt sett och då handlar det ju om både så att säga nationell kulturarvsfond och större, högre grad av digitalisering av mycket av filmarvet, men också ett annorlunda fokus i satsningen på kultur för äldre och kultur i hälsans roll. Även tillgängligheten till kultur för fler, till exempel funktionshindrade och så, och jag skulle också vilja se att kulturens roll belyses inom fler samhällsområden än de redan kulturpolitiska och också lyfta kulturens roll på andra områden, till exempel samhällsbyggnad eller landsbygdsutveckling – koppla på det på landsbygdslyftet vi har lanserat så tror jag att vi har några nya perspektiv, högre satsningar på Skapande skola, Skapande äldreomsorg, tillgänglighet och kulturarvet. Det är väl högre ambitioner på de områdena och kanske omprioriteringar från den mer experimentella eller mer relativistiska samtidskonsten, hur den ska organiseras och stödjas från statligt håll.

Vilka är de bästa reformer som Alliansen har genomfört inom kulturpolitiken?

Skapande skola och delvis kultursamverkansmodellen. Skapande skola har fört in ett kulturperspektiv lägre ner i åldrarna och knutit ihop kulturen med skolan och utbildningssektorn så att fler, både lärare och pedagoger, använder sig av kulturen i inlärningen, men också barn upptäcker kultur på ett nytt sätt. Det är ändå ett par steg i rätt riktning.

Vilka är de sämsta kulturpolitiska reformer som Alliansen har genomfört?

Vi har hittills varit skeptiska och kritiska till Kulturbryggan för att ett initiativ och en utredning eller kommitté som skulle, under några år då se över hur finansiering till samtidskonst och samtidskulturen skulle se ut långsiktigt som man nu från regeringens sida och där har vi generellt sett ett fokus att i något lägre grad då stödja samtidskonsten från skattemässigt håll och låta den stå på egna ben i högre utsträckning än i dag, så det är väl en reform som vi i så fall står längre ifrån.

Om ni skulle få inflytande över kulturpolitiken efter valet i höst, vad skulle ni göra då?

Min ambition är att vi ska fortsätta bredda, utveckla och fördjupa vår kulturpolitik och vi ska lyfta kulturpolitiken högre på dagordningen. Vi ser en satsning på kulturarvet som regional tillväxtfaktor. Där finns det jättemycket att göra som tidigare har drivits i kortsiktiga projekt men som kanske behöver längre och stabila finansiella lösningar för att kunna nå sin fulla potential. Och också då naturligtvis väva in kulturens roll i samhällsbyggnad. Fokusera på hur vi kan få kommunerna att i högre hänsyn ta hänsyn till platsen, platsernas historia, identitet, omgivande kultur och natur när de bygger våra fysiska miljöer ute i

landet. Det är väl två perspektiv som vi skulle vilja föra in och där jag tror att vi kan utveckla vår kulturpolitik ganska mycket.

Vilka är de viktigaste kulturpolitiska frågorna de närmaste åren?

Det kommer fortsatt vara tillgänglighetsfrågan. Hur stöttar vi kulturlivet och kulturens former för fler och för de som inte har tillgänglighet till det i dag. Då tänker jag på äldre, unga, funktionshindrade där det finns mycket satsningar att göra, inte minst inom kulturarvsområdet, både fysiskt men även i digitaliseringsväg för att fler ska få tillgång till många former av kulturarvet. Det kommer också vara att fortsätta satsningen på Skapande skola och på Statens musikverk som vi också har diskuterat att tillföra medel till för att utveckla våra initiativ med en nationell kulturkanon och kulturarvsfond och de större reformförslagen som vi också har lanserat tidigare.

Vill ni öka eller minska den statliga kulturbudgeten?

I det senaste budgetförslaget har vi faktiskt ökade anslag totalt sett i förhållande till regeringen och då är det naturligtvis också satsningar på idrott och fritidsliv som ligger inom samma utgiftsområde. Totalt sett så hade vi satsningar på över 300 miljoner i förhållande till regeringen i höstens skuggbudget.

Vilka kriterier ska avgöra om en kulturell verksamhet ska få finansiering eller inte?

Det har att göra med både de kulturpolitiska målen i någon mån men också utifrån att det som produceras och konsumeras har någon form av folkbildande roll. Efterfrågan ifrån medborgarna naturligtvis om det är skattefinansierad kultur, men också att det bedrivs i linje med det fokus som vi har i kulturpolitiken. Sen har ju alla partierna olika fokus naturligtvis, men samtidigt som vi har lite olika ideologiska riktningar från nationellt håll och kulturpolitiska mål, motioner, initiativ och olika kulturpolitiska synsätt så tror jag att det är viktigt att behålla armlängds avstånd ändå till kulturlivet. Så det är klart att politiker ska inte i detalj styra vad som produceras eller ställs ut inom kulturinstitutionerna heller.

Hur bör politiken förhålla sig till frågan om konstnärlig kvalitet?

Det där är en väldigt intressant och omdiskuterad fråga tycker jag, för det är klart att alla har en åsikt om vad som är god konst eller god smak och ofta skiljer den sig naturligtvis åt från person till person. Även där tror jag att politiken ska ha armlängds avstånd till kulturen, kulturens funktioner och till det konstnärliga skapandet, men det är klart att det som är god konst bedöms ju i någon mån av sig själv på sikt, alltså det som uppfattas som god konst eller som tilltalar konsumenterna och medborgarna och kulturkonsumenterna, det blir ju det som kanske produceras i högre utsträckning och lyfts fram eller ställs ut och så där. Det tror jag inte att politiken alltid behöver in och detaljstyra i, eller ska göra heller för den delen.

Fungerar principen om armlängds avstånd i praktiken?

Svårt för mig att svara på i dag. Jag kan inte säga att jag känner till riktigt hur det upplevs från kultursektorn gentemot kulturutskottet eller de kulturpolitiker på nationell nivå som är riksdagsföreträdare i dag eller regionföreträdare i dag, men jag tror att kulturpolitiken är väl ett område som till skillnad från andra samhällsområden fortfarande står på ganska egna ben, alltså som är mindre detaljstyrd naturligtvis än områden som skola eller utbildning, samhällsbyggnad och andra saksområden. Jag tror att det fungerar ganska bra men det är klart att alla kulturpolitiker har, precis som medborgare i allmänhet, åsikter om det som produceras och konsumeras i kulturlivet.

Du har ju partikamrater som har fått kritik för att de har hyllat den ungerska kulturpolitiken. Vad är partiets syn på det, eller din syn på den kulturpolitik som förs i Ungern?

Ja, nu är jag inte insatt i Ungerns kulturpolitik i detalj, men vad jag har förstått att det har riktats kritik emot tidigare när det gäller då Patrik Ehn, som framförallt uttalade då att man skulle arbeta för en slags ungersk modell kulturpolitiskt, så har jag sagt tidigare att jag tror inte att det är en väg att gå i den meningen att vi ska ha mer av politisk detaljstyrning eller möjlighet att i högre grad tillsätta eller avsätta kulturpolitiska tjänstemän, eller för den delen chefer eller kulturutövare vid kulturinstitutioner. I den meningen så delar jag absolut inte den uppfattningen att det är en riktning vi ska gå i Sverige.

Ett ord som återkommer i era olika dokument är mångkultur eller mångkulturalism. Hur ser Sverigedemokraterna på sådana inslag i kulturpolitiken?

Utifrån utgångspunkten att vi inte tror på att bygga ett mångkulturellt samhälle i den meningen att man bygger parallella kulturer som ska ha samma utgångsläge och vara på samma nivå utan en form av majoritetskultur som är den rådande normen, så har vi ju sagt att vi avvecklar satsningar på kulturstöd och anslag som går till att aktivt understödja föreningar och initiativ som utgår ifrån att arbeta för att olika etniska grupper ska i högre utsträckning underhålla och bevara och utveckla sina tidigare kulturer i Sverige. Vi vill snarare se kulturen som att bygga upp den nationella identiteten också för de som har invandrat till landet, att de får en möjlighet att upptäcka majoritetskulturen och inte bli fast i sina tidigare kulturer så aktivt åtminstone från statligt håll då.

Vilka grupper är det? Gäller det även till exempel samer eller finnar eller så som har funnits i Sverige i flera hundra år?

Nej, man får ju göra en viss skillnad för att den samiska kulturen har en otroligt lång historia också i Sverige och det svenska samhället. Vi har ju satsningar från vår sida på både Sametinget och på samiska museer och så för att underhålla och levandegöra, tillgängliggöra och synliggöra den kulturen. Så att det är klart att grupper som under en mycket

lång tid varit en del av Sverige har ju ett annat... en annan legitimitet ändå att framhållas. Det ser vi.

Har du något exempel på sådana verksamheter som ni skulle vilja dra in stödet till?

Nej, inte i detalj när det gäller mer så att säga etniska föreningar eller så där, det kan jag inte påstå, men däremot så har vi ju sagt att vi vill minska anslagen till världskulturmuseerna till exempel.

Hur ser ni på upphovsrätten?

Där får vi återkomma för det har inte jag riktigt svar på i dag, men jag vet att vi har sagt att Margareta Larsson var den sista på den frågan i riksdagen som sitter i kulturutskottet i dag så att det skulle jag rekommendera att du hör med henne om i första hand innan jag har satt mig in i de frågorna.

Mediepolitiken då, hur ser ni på public service och finansieringen av den?

Ja, vi har ju sagt att public service fyller en viktig roll både folkbildningsmässigt och i förhållande till kommersiella aktörer genom att kunna erbjuda en bred, bra bevakning av vad som händer och sker i vårt avlånga land, så att den fyller en viktig funktion. Sen har vi ju haft synpunkter på hur public service ska finansieras långsiktigt. Vart vi har landat i kulturutskottet kan jag inte svara på innan jag sitter med där själv, men det har funnits de diskussionerna, behov av reformering och ett eventuellt slopande då av tv-licensen till förmån för någon skattefinansiering av public service, men om man har landat i det förslaget konkret vet inte jag än.

Presstödet, vad tycker ni om det?

Det vi har sagt är att presstödet behöver reformeras. Den uppfattningen har vi delat med ett flertal aktörer egentligen, men däremot så är det viktigt vid en reformering att presstödet inte utformas på ett sådant sätt att det slår mot en bred medial bevakning till exempel, landet över.

Analys och slutsatser

Det är svårt att finna några stora ideologiska skiljelinjer mellan de rödgröna partierna. Gunilla Carlsson (S) pekar på arvet från 1974, vilket inte är särskilt förvånande med tanke på att det var då hennes parti lade grunden för all senare svensk kulturpolitik. När det kommer till skillnader mot andra rödgröna partier är budgetens storlek det enda som Socialdemokraterna lyfter fram.

Lars Ohly (V) understryker att han betraktar den offentligt finansierade kulturen som en del av välfärden, det vill säga tillhör den offentliga sektorns kärnområden. Miljöpartiets Tina Ehn ser inte några ideologiska skillnader alls mellan de rödgröna partierna på kulturpolitikens område, hon nämner att hon ser på kulturen som ett ekosystem men lyckas inte precisera detta närmare.

Det parti som sticker ut ideologiskt är tveklöst Sverigedemokraterna, som eftersom de inte ingår i något valsamarbete inte heller behöver anpassa sin politik till något annat partis. Sverigedemokraternas kulturpolitik grundar sig på en helt annan definition av kulturbegreppet än de övriga riksdagspartiernas i och med att deras kulturpolitik syftar till att främja en nationell folkgemenskap snarare än enbart än det som vi kallar för kultursektorn och som ägnar sig åt de sköna konsterna. Sverigedemokraternas kulturpolitik påminner därvidlag om den tidiga socialdemokratiska politik som formulerades av Arthur Engberg på 1930-talet, inspirerad av verksamheten i Tyskland. Sverigedemokraternas uttalade skepsis mot mångkultur och samtidskonst leder även den tankarna till det importförbud mot olämplig konst som infördes i Sverige på Engbergs initiativ.

På frågan om skillnader gentemot Alliansens kulturpolitik menar Gunilla Carlsson att det huvudsakligen är en fråga om budgetens storlek. De enda konkreta reformer som man verkar riktigt missnöjd med är Kulturarvslyftet, återinförandet av entréavgifter på statliga museer och nedläggningen av Rikskonserter. Även Myndigheten för Kulturanalys anser man vara onödig. Något tillbakarullande av reformerna vid ett maktskifte tycks dock inte aktuellt, möjligen med undantag för entréavgifterna på museer.

Inte heller Vänsterpartiet tycks ha någon särskilt omfattande reformagenda. Mest missnöjd är man med minskat fokus på estetiska ämnen i skolan, annars är entréavgifterna på statliga museer den enda konkreta reform som man skulle vilja riva upp. Lars Ohly nämner också lagliga graffiti väggar, men dessa torde rimligtvis vara en kommunal fråga och därmed falla utanför den statliga kulturpolitiken. Det mest radikala på Vänsterpartiets agenda är upphävandet av upphovsrätten och det därpå följande ersättandet av den privata musikmarknaden med ett statligt system för ersättningar erinrande om det som gäller för biblioteksersättningen. Också Miljöpartiet är missnöjt med minskat

fokus på estetiska ämnen i skolan men har utöver det inga reformförslag över huvud taget.

Alla oppositionspartier utom Vänsterpartiet ställer sig positiva till Kultursamverkansmodellen. Detsamma gäller för Skapande skola, även om samtliga partier menar att den måste utvärderas ordentligt innan man kan fälla något slutgiltigt utlåtande. Samtliga oppositionspartier hade velat bibehålla det kulturpolitiska målet om att kulturpolitiken ska syfta till att ”motverka kommersialismens negativa verkningar” på kulturområdet.

Sverigedemokraterna är missnöjda med Kulturbryggan – man menar att medlen därifrån framförallt använts till att främja samtidskonst. Man vill också minska anslagen till sådana kulturinstitutioner som man menar främjar mångkulturalism och etniska minoriteter som inte ingår i vad man kallar för den ”nationella identiteten”.

Sammantaget kan konstateras att även om tonläget stundtals är högt från oppositionspartiernas kulturpolitiska företrädare, i riksdagen och annorstädes, så saknas den radikala reformagendan. Mer av samma tycks vara det genomgående ledordet för samtliga rödgröna partier, som tycks tävla i vem som kan lägga den högsta kulturbudgeten. Att man valt att göra frågan om fri entré till statliga museer till sin stora stridsfråga tyder på en påtaglig idéfattigdom i det rödgröna lägret.

En alternativ tolkning skulle kunna vara att man från rödgrönt håll, slagorden till trots, uppfattar att Alliansens kulturpolitik i huvudsak utgjort ett förvaltande av ett befintligt system vars ideologiska grundvalar ligger betydligt närmare de rödgröna partiernas än de borgerligas. Troligast är dock att idéfattigdomen på bägge sidor om blockgränsen bara är ett utslag av den konsensuskultur som präglat svensk kulturpolitik under efterkrigstiden.

Tråkigt i sammanhanget är att 1970-talets sätt att betrakta kulturpolitiken, nämligen som en angelägenhet primärt för de offentligt finansierade institutionerna, lever kvar i alla partierna, vars företrädare sällan eller aldrig talar om den växande och vitala kultursektor som lever utan offentliga bidrag. Störst påverkan på denna skulle onekligen Vänsterpartiets och Miljöpartiets vilja att avskaffa upphovsrätten genom att tillåta nedladdning av upphovsrättskyddat material ”för privat bruk” ha (eftersom marknaden för kulturkonsumtion på nätet i huvudsak utgörs av privatpersoner skulle detta innebära att hela denna marknad försvann). Socialdemokraternas fasta hållning i denna fråga ger dock vid handen att ett genomslag för Vänsterpartiets linje tycks osannolik.

Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna är de enda partier som vill diskutera det estetiska innehållet i kulturlivet. Lars Ohly menar att graffiti skall främjas genom uppförande av lagliga väggar och Aron Emilsson (SD) vill skära ned på det offentliga stödet till samtidskonst och mångkultur.

Det är värt att notera att det inte finns någon korrelation mellan allmänhetens förtroende för partiernas kulturpolitik och de konkreta

reformförslagen. Den som väntar sig en omfattande förändring av den svenska kulturpolitiken vid ett eventuellt maktskifte i höst blir med största sannolikhet besviken.

Referenser

Intervjuer

Gunilla Carlsson (S), kulturpolitisk talesperson, intervjuad 27 februari 2014.

Tina Ehn (MP), kulturpolitisk talesperson, intervjuad 26 februari 2014.

Aron Emilsson (SD), kulturpolitisk talesperson, intervjuad 12 maj 2014.

Lars Ohly (V), kulturpolitisk talesperson, intervjuad 18 februari 2014.

Opinionsundersökningar

Opinionsmätning genomförd av Demoskop på uppdrag av Timbro, 16–19 december 2013. 1 048 svarande, vägt på kön, ålder och partisympati.

Opinionsmätning genomförd av Demoskop på uppdrag av Timbro, 25–31 mars 2014. 1 016 svarande, vägt på kön, ålder och partisympati.

Litteratur

Asp, Kent (2012), *Journalistkårens partisympatier*. I: Asp, Kent (red.), Svenska journalister. Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), Göteborgs universitet.

Edwardsson, Anders (2009), *En annorlunda historia : folkhemmet i nytt ljus*. Stockholm: Timbro.

Frenander, Anders (2005), *Kulturen som kulturpolitikens stora problem : diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet*. Hedemora: Gidlund.

Frenander, Anders (red.) (2011). *Arkitekter på armlängds avstånd? : att studera kulturpolitik*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.

Harding, Tobias (2007), *Nationalising culture : the reorganisation of national culture in Swedish cultural policy 1970–2002*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2007. Tillgänglig på Internet: <<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-9896>>.

Hillman-Chartrand, Harry & McCaughey, Claire (1989), *The arm's length principle and the arts: an international perspective : past, present and future*. I: Cumming, Milton C & Schuster, J Mark Davidson (red.), *Who's to pay for the arts? : the international search for models of support*. New York: American Council for the Arts Books.

Johansson, Lars Anders (2014), *Vad vill Alliansen med kulturpolitiken?* Timbrorapport.

Klockar Linder, My (2014), *Kulturpolitik : formeringen av en modern kategori*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Nilsson, Sven (2003), *Kulturens nya vägar : kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.

Näsström, Gustaf (1937). *Dalarna som svenskt ideal*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Rydell, Anders (2010), Alliansens kulturpolitik. *Arena*, nr 3/2010.

Sverigedemokraterna 10 år!!! : 1988–1998. (1998). Stockholm: Sverigedemokraterna.

Motion 2006/07:Kr237, *Feministisk handlingsplan för en jämställd kultur*. Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Feministisk-handlingsplan-for-_GU02Kr237/?text=true>.

Motion 2009/10:Kr1, *Motion med anledning av prop. 2009/10:3 Tid för kultur*. Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/med-anledning-av-prop-200910_GX02Kr1/?text=true>.

Motion 2009/10:Kr2, *Motion med anledning av prop. 2009/10:3 Tid för kultur*.
Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/_GXo2Kr2/?text=true>.

Motion 2009/10:Kr3, *Motion med anledning av prop. 2009/10:3 Tid för kultur*.
Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Motion-med-anledning-av-prop-_GXo2Kr3/>.

Motion 2013/14:Kr338, *Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid*.
Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Utgiftsomrade-17-Kultur-medie_H1o2Kr338/>.

Elektroniskt material

Kulturkompassen (2009). Vänsterpartiets informationsavdelning, läst 12 maj 2014,
<<http://www.vansterpartiet.se/assets/kulturkompassen.pdf>>.

Miljöpartiets partiprogram, 2.6 Kultur. Läst 14 maj 2014,
<<http://www.mp.se/om/partiprogram/manniskan#2.6>>.

Miljöpartiets partiprogram, Grön ideologi – solidaritet i handling. Läst 14 maj 2014,
<<http://www.mp.se/om/partiprogram/gron-ideologi>>.

Riksteaterns hemsida. Läst 12 maj 2014,
<http://www.riksteatern.se/content/historia_12_maj_2014>.

Suhonen, Daniel (2004), Så lyfter vi kulturpolitiken. *Aftonbladet*, 14 april. Tillgänglig:
<<http://www.aftonbladet.se/kultur/article18716894.ab>>.

Svensson, Mattias (2009), En kulturens tomtverkstad. Inlägg 14 februari på bloggen *Neo blogg*, läst 12 maj 2014,
<<http://magasinetneo.se/blogg/en-kulturens-tomtverkstad/>>.

Sverigedemokraternas hemsida, Sverigedemokraterna och kulturen,
<<http://sverigedemokraterna.se/var-politik/kultur/>>.

Sverigedemokraternas partiprogram 1989. Programarkivet, läst 14 maj 2014,
<http://www.sdarkivet.se/files/program/program_1989.pdf>.

Wennö, Jonathan (2014), *Politiska mediebilden i toppnyheter, TNS Sifo 2014-04-04*.
TNS Sifo. Tillgänglig:
<http://www.tns-sifo.se/media/508075/om_unders_kningen_2014-04-04.pdf>.